

ISSN 2786-4731 (Print)
ISSN 2786-474X (Online)

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний аграрно-економічний університет



Таврійський науковий вісник

Публічне управління та адміністрування

Випуск 2



Видавничий дім
«Гельветика»
2023

ISSN 2786-4731 (Print)

ISSN 2786-474X (Online)

*Рекомендовано до друку вченою радою Херсонського державного аграрно-економічного університету
(протокол № 6 від 31.03.2023 року)*

Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування / Херсонський державний аграрно-економічний університет. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 2. 56 с.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International
(Республіка Польща)

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 24812–14752Р від 12.04.2021 року.

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 (додаток 3)
журнал внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»
(спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Офіційний сайт журналу: <http://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public>

Редакційна колегія:

Потравка Лариса Олександрівна – завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, доктор економічних наук, професор – головний редактор

Вольська Олена Михайлівна – професор кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, доктор наук з державного управління, доцент

Гарафоновна Ольга Іванівна – професор кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, доктор економічних наук, професор

Дурман Олена Леонідівна – доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, кандидат наук з державного управління

Карташова Ольга Григорівна – доцент кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, кандидат економічних наук

Кирилов Юрій Євгенович – професор кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, доктор економічних наук, професор

Монастирський Григорій Леонардович – професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу Західноукраїнського національного університету, доктор економічних наук, професор

Пугач Андрій Миколайович – завідувач кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування Дніпровського державного аграрно-економічного університету, доктор наук з державного управління, професор

Храпкіна Валентина Валентинівна – професор кафедри маркетингу та управління бізнесом Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктор економічних наук, професор

Kryk Barbara – Doctor of Economics, Professor, Professor University of Szczecin (Poland)

Smalskys Vainius – Doctor of Social Sciences, Professor, Institute of Public Administration, Mykolas Romeris University (Lithuania)

УДК 325.616.988:578.834.1

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.2.1>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ БАЗОВИХ ЗАСАД ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я: ДОСВІД КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ

Парубчак Г. Б. – аспірантка інституту державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили

ORCID: 0009-0009-6268-4982

У статті визначено, що громадське здоров'я є основою суспільного благополуччя нації, її економічного та соціального процвітання, отже має стати пріоритетним завданням для державної соціально-гуманітарної політики. В результаті проведеного дослідження вдалося виявити основні причини втрат здоров'я та фактори ризику різних захворювань в країнах Центральної та Північної Європи, визначити можливі напрями зміцнення здоров'я населення в нашій країні на основі закордонного досвіду щодо реалізації соціальних інновацій у сфері громадського здоров'я.

З'ясовано, що сьогодні особлива увага повинна бути приділена способам зменшення тягаря неінфекційних захворювань за допомогою заходів щодо профілактики, раннього виявлення та своєчасного лікування, які можуть проводитись у рамках первинної медико-санітарної допомоги. Результати діяльності можуть бути використані при розробці конкретних заходів та рекомендацій щодо виходу з демографічної кризи, при створенні нових підходів для зміцнення громадського здоров'я. Оцінка ефективності системи охорони здоров'я відіграє важливу роль для вибору пріоритетів державної соціально-гуманітарної політики у сфері громадського здоров'я.

Проаналізовано, що в останні роки в центрі уваги органів публічної влади, громадськості та вчених усі частіше виявляються питання громадського здоров'я в контексті реалізації державної соціально-гуманітарної політики. Так, більшість вважає що здоров'я громадське, популяційне, або здоров'я населення є основною ознакою, властивістю громадянського суспільства. Фізичний та духовний стан громадян, що відображає індивідуальні реакції суспільства формує здатність усього соціуму в конкретних умовах найефективніше здійснювати свої функції.

Доведено, що громадське здоров'я – це здатність суспільства в цілому, окреме його завдання зберігати, зміцнювати, розвивати свій природний біологічний і соціальний потенціал. При цьому здоров'я окремої людини також важливо, оскільки зі здоров'я окремих людей, складається здоров'я великих і малих соціальних груп. Соціальний аналіз громадського здоров'я показує, що не всі групи населення ставляться з розумінням до свого індивідуального та громадського здоров'я.

Обґрунтовано, що проблеми державної соціально-гуманітарної політики полягають не лише у нестачі ресурсів, а й у тому, що вони використовуються низькоефективно і не дають потрібного суспільного ефекту. Необхідні систематичні, послідовні, узгоджені дії на всіх рівнях влади та суспільства, спрямовані на формування нових інститутів громадського здоров'я, здатних повернути увагу до конкретної людини. Сьогодні досягнення сталого розвитку країни, покращення демографічної ситуації не можливе без збереження та зміцнення громадського здоров'я.

Ключові слова: громадське здоров'я, імплементація, формування, етап, державна соціально-гуманітарна політика, реалізація, країни Європи.

Parubchak H. B. Implementation of the basic principles of the state social and humanitarian policy for the preservation of public health: the experience of the countries of Central and Northern Europe

The article defines that health is the basis of the public well-being of the nation, its economic and social prosperity, therefore protecting and strengthening the health of citizens is a priority task for the state. As a result of the conducted research, it was possible to identify the main causes of health loss and risk factors of various diseases in our country and the countries of Northern Europe, to determine possible directions for strengthening the health of the population in our

country based on foreign experience in the implementation of social innovations in the field of public health.

It has been found that special attention is paid to ways to reduce the burden of non-communicable diseases by means of measures for prevention, early detection and timely treatment, which can be carried out within the framework of primary health care. The results of the work can be used to forecast the situation, as well as in the development of specific measures and recommendations for the exit from the demographic crisis, in the creation of new approaches to the protection and strengthening of public health.

It has been analyzed that in recent years, issues of public health, including the health of the population, have increasingly become the focus of attention of politicians, the public, and scientists. Thus, the majority believes that public health, population health or population health is the main feature, the main property of the human community, its natural state, which reflects the individual adaptive reactions of each articulated community of people and the ability of the entire community in specific conditions to most effectively carry out its social and biological functions.

It has been proven that public health or the health of the population is the ability of society as a whole, of its individual strata, to preserve, strengthen, and develop its natural biological and social potential. At the same time, the health of an individual is also important, the health of large and small social groups is made up of the health of individuals. The social-stratification analysis of public health shows that not all population groups are aware of their individual and public health. It is substantiated that the problems of public health care are not only in the lack of resources, but also in the fact that they are used inefficiently and do not give the desired socio-economic effect.

Evaluation of the effectiveness of the health care system plays an important role for the correct selection of state policy priorities in the field of health care at the general and regional levels. Systematic, consistent, coordinated actions are necessary at all levels of government and society, aimed at the formation of new health care institutions capable of returning the system to a specific person. Achieving sustainable economic development of the country, improving the demographic situation is not possible without preserving and strengthening the health of the population.

Key words: public health, implementation, formation, stage, state social and humanitarian policy, implementation, European countries.

Постановка проблеми у загальному вигляді з важливими науковими і практичними завданнями. Громадське здоров'я та суспільне благополуччя не випадково входить до числа показників оцінки якості життя населення, тому за ним ми можемо визначити, чи є вільний час у працюючих громадян і як вони його проводять, скільки заробляє людина і як вона витрачає власні кошти: витрачає їх на розважальні заходи, чи вкладає їх у своє здоров'я та благополуччя. Тим часом, дослідження якості життя в розвинених країнах Європи показують, що ігнорування людського фактора може мати дуже негативні наслідки для реалізації державної соціально-гуманітарної політики. На сучасному розвитку громадянського суспільства збільшення соціальної нерівності призводить до зниження рівня здоров'я, при цьому найбільш забезпечена і нечисленна частина населення здатна його зміцнювати, а мало забезпечені групи громадян частіше хворіють та помирають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. У Загальній декларації прав людини, прийнятій Організацією Об'єднаних Націй говориться, що «Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, медичний догляд та соціальне обслуговування, які необхідні підтримки здоров'я та благо стану його самого та її сім'ї...». Окрім того, Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я була прийнята «Оттавська хартія промоції подальшого покращення здоров'я», в якій наголошувалося, що «хороше здоров'я є головним ресурсом для соціального та економічного розвитку як суспільства в цілому, так і окремої особистості і є найважливішим критерієм якості життя».

Різниця в соціально-економічних умовах держав Європи, непристосованість до нової реальності породили соціальну нерівність, викликали суспільні протиріччя [3]. Реалізація принципів соціальної справедливості у структурно-класовому розподілі ресурсів наводить до побудови гармонійних суспільних відносин. Таким чином, згідно з міжнародним правом визначення соціально-економічного статусу розвиненої держави найважливішим критерієм є громадське та індивідуальне здоров'я. Тому його збереження та розвиток є важливою складовою державної соціально-гуманітарної та економічної політики будь-якої країни.

Мета статті полягає в обґрунтуванні імплементації базових засад державної соціально-гуманітарної політики із збереження громадського здоров'я із врахуванням досвіду країн центральної та північної Європи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Країни Центральної та Північної Європи представляють культурно-географічний регіон, що включає в себе держави Скандинавії такі як Данія, Швеція і Норвегія, історично пов'язані з ними Фінляндію та Ісландію, а також автономну фінську провінцію Аландські острови та автономні датські регіони – Гренландію та Фарерські острови. Країни Центральної та Північної Європи перебувають у числі лідерів світової економіки, низький рівень безробіття та інфляції, структура державних фінансів та соціально-гуманітарна політика суттєво відрізняються з інших європейських держав.

Північноєвропейська модель соціально-економічного розвитку визнана однією з найпривабливіших у світовій спільноті, істотне значення має поведінка населення – ставлення людей до свого здоров'я та здоров'я своїх близьких. Увага людини до власного здоров'я, здатність забезпечити індивідуальну профілактику, стресостійкість, володіння техніками самовідновлення, свідомо орієнтація на здоровий стиль різних форм життєдіяльності – все це може бути показником загальної культури людини і, мабуть, рівнем громадського здоров'я.

На багато соціально-економічних показників вплинула ефективність використання національних ресурсів і продумана соціально-гуманітарна політика. Державна політика даної моделі побудована на пріоритет експорту продукції, це стосується виробництва виробів з металів та товарів целюлозно-паперової, лісопереробної промисловості, машинобудівної галузі, а також рудних родовищ. У даному випадку громадське здоров'я – це не тільки сукупність характеристик і ознак індивідуального здоров'я, а й інтеграція соціально-економічних рис, що роблять його життєво необхідною частиною того соціального організму, яким є суспільство цих країн.

Умови чи причини, більше інших відповідальні за якість громадського здоров'я, виникнення та розвиток хвороб отримали в вітчизняній літературі назву «чинників ризику». Проекція факторів ризику на причини передчасної смертності населення, розроблена експертами ВООЗ, підтверджує наявність досить чітких кореляцій між участю того чи іншого фактору ризику та зміною рівня громадського здоров'я. Наука, техніка, архітектура, транспортні засоби, санітарна інфраструктура – основні аспекти західноєвропейської культури повинні були створити «броню цивілізації», яка мала захистити громадян від негативних впливів.

З іншої сторони, із соціально-психологічної точки зору, цивілізації Заходу не вдалося створити ефективні моделі ведення здорового способу життя, на відміну від країн Сходу, але розвинули ефективні механізми психотехніки забезпечують високий рівень стресостійкості та фізичного здоров'я [1]. Настав час об'єднати досягнення кардинально різних цивілізаційних підходів у благо людства, оскільки

на громадське здоров'я впливають як біологічні, генетичні властивості кожної окремої людини, так і різні компоненти довкілля, їх сукупність.

Стан системи охорони здоров'я безпосередньо впливає на здоров'я населення. Виходячи з цього своєчасна, якісна та високотехнологічна медична допомога сприяє зниженню смертності, збільшенню тривалості життя, скорочення захворювань, особливо від запобіжних причин. Відповідно до визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) «система охорони здоров'я» включає всі дії, спрямовані на зміцнення, відновлення та підтримання здоров'я, тому головною метою систем охорони здоров'я є покращення здоров'я населення.

Принципово важливими є ще досягнення справедливості у розподілі витрат на охорону здоров'я та забезпечення ввічливого відношення до пацієнтів при наданні медичної допомоги. Досягнення соціальної справедливості у розподілі витрат на охорону здоров'я розуміється, як розподіл витрат на охорону здоров'я серед населення з урахуванням реальних можливостей громадян нести ці витрати. Основні поняття, що використовується ВООЗ пов'язані з неклінічними аспектами функціонування системи охорони здоров'я – це забезпечення поваги до гідності людини, збереження конфіденційності інформації, увага до пацієнтам, високий рівень якості надання медичної допомоги, свобода вибору установ або приватних лікарів, які надають медичні послуги.

Серед основних причин втрачених років здорового життя людей для всього населення займають зовнішні причини, а окрему онкологічні захворювання. Також гострою є проблема суїциду, що надзвичайно складна, і кількість самогубств у кожній країні залежить від безлічі характерних саме цього народу чинників. Причини високого рівня самогубств у Фінляндії дослідники намагалися виявити неодноразово, серед них називалися зміна сезонів клімат, «непоказна», «сіра» погода, вживання алкоголю, економічна криза, тип психологічної особистості фінів, показники кількості самовбивств у Фінляндії також помітно перевищують середньосвітові.

Крім виявлення провідних причин втрат здоров'я для населення в країн Центральної та Північної Європи доцільно розглянути фактори ризику, які багато в чому визначають медико-соціальні процеси. Із поведінкових факторів ризику провідну роль відіграють проблеми, пов'язані з нераціональним харчуванням, на другому – вживання алкоголю і наркотиків, третє місце посідає нікотинова залежність, на четвертому – низька фізична активність. Причому, дані проблеми найбільш гостро виражені та значно перевершують аналогічні показники у країнах Східної Європи.

Вплив довкілля є менш сильним, однак ця проблема актуальна для окремих територіальних громад, а серед факторів ризику також значну роль відіграють високий артеріальний тиск, надлишкова маса тіла, підвищений рівень холестерину та стресові ситуації [4]. У зв'язку з цим виникає цілком закономірне питання, які соціально-економічні заходи в галузі гуманітарної політики та суспільного здоров'я дозволили досягти найкращих результатів у європейських країнах Центральної та Північної Європи.

Шведська система охорони здоров'я є соціально відповідальною системою з чітко вираженою метою – забезпечення здоров'я всіх громадян країни. Якісна охорона здоров'я для всіх є базовою основою шведської держави суспільного добробуту, закон про охорону здоров'я та медичне обслуговування не лише передбачає рівний доступ до послуг на основі потреб, але й наголошує підхід рівного здоров'я для всіх.

Середня тривалість життя у Швеції є однією з найвищих у Європі та з кожним роком зростає, такі показники в багато в чому пов'язані з якістю медичного обслуговування в країні, впровадженням нових інноваційних технологій діагностики та лікування, які дозволяють суттєво скоротити смертність від серцево-судинних захворювань, а також продовжити життя пацієнтам з онкологічними захворюваннями.

Основну частину витрат з медичного обслуговування населення несуть муніципалітети і держава, пацієнти оплачують лише незначну частку витрат на лікування. Значна увага приділяється проведенню профілактичних заходів, які мають форму різноманітних обстежень та подальшого моніторингу стану пацієнта. Система медичного обслуговування Швеції ділиться на невідкладну допомогу, амбулаторне лікування та спостереження у спеціаліста. Всі медичні установи в країні оснащені сучасним обладнанням і укомплектовані кваліфікованим персоналом різних спеціальностей.

Система охорони здоров'я в Норвегії побудована на принципі рівної доступності, всі мешканці повинні мати однакові можливості доступу до послуг охорони здоров'я, незалежно від соціального чи економічного становища та місця проживання, на даний час Норвегія є однією з країн світу з найвищим фінансуванням охорони здоров'я. Реформи охорони здоров'я спрямовані на застосування в цій сфері нових інноваційних технологій світового рівня, причому одним з пріоритетних напрямів є телемедицина. Норвегія – країна з великими і малозаселеними північними територіями, що можна порівняти з ситуацією у низці областей нашої держави, тому для забезпечення «дистанційної» консультації на місцях активно використовується телемедицина.

До муніципального рівня відноситься надання первинної медичної допомоги лікарем загальної практики, на локальному рівні надається госпітальна та консультативна допомога, натомість на державному – високоспеціалізована допомога. Важливе практичне значення має досвід реалізації соціальних інновацій у Фінляндії, можна виділити найбільш значущі фінські соціальні інновації в галузі громадського здоров'я, проект із профілактики серцево-судинних захворювань «Північна Карелія», а також програма з зниження рівня суїцидальної смертності.

Фінляндія також стала першою країною у світі, що розробила та запровадила програму запобігання самогубствам. При складанні програми ретельно вивчався кожен випадок самогубства, були складено звіти про причини смерті. Зазначимо, що потрібна модернізація процесу організації фізичної та спортивної діяльності, охоплення оздоровчими заходами всіх страт дошкільнят, школярів, молоді, людей середнього та старшого віку за рахунок кардинального покращення їхньої фізичної освіти на основі синтезу східних психотехнік та західноєвропейських технік та технологій.

Серед заходів соціально-гуманітарного характеру має бути посилення ролі вчителів, тренерів, дворових інструкторів та видатних спортсменів, створення мережі спортивних клубів та центрів, у тому числі і для асоціально важких дітей та підлітків [2]. Формування у населення оздоровчої етики, що є системою взаємовідносин людини у сфері громадського здоров'я, яка використовується для підтримки високої працездатності та інтелектуальної активності протягом усього життя засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності завдяки масовому спорту.

На фоні погіршення ситуації у сфері збереження та розвитку громадського здоров'я населення необхідно вживати рішучих дій від навчання молоді способам оздоровчої та фізкультурної діяльності до захисту прав людини. Програми

громадського здоров'я стали унікальною в масштабах усього світу, оскільки вони давали рекомендації і надавали допомогу людям у складній життєвій ситуації. В Україні подібні програми профілактики перебувають у стадії розробки, хоча фахівці не раз звертали увагу на необхідність її реалізації, особливо у проблемних регіонах.

Формулювання висновків і перспектив подальших досліджень в даному напрямку. Проблема збереження та зміцнення здоров'я нації носить міждисциплінарний характер, і для його вирішення необхідні зусилля фахівців з різних галузей знання. Особлива роль в оцінці цієї проблеми відводиться оцінці реалізації державної соціально-гуманітарної політики, оскільки безліч факторів і ризиків, що впливають на стан громадського здоров'я, може виявитися настільки великим, що вибір способів його попередження загальноприйнятими методами виявляється неможливим.

Комплексний підхід вирішення зазначеної проблематики дозволяє отримати численні оцінки критеріїв впливу факторів ризику на захворюваність і смертність, а також оцінити ступінь впливу рівня громадського здоров'я на демографічні процеси. Результати розрахунків можна використовувати для прогнозування ситуації, а також при розробці конкретних заходів та рекомендацій щодо збереження рівня громадського здоров'я для формування нових моделей шляхом імплементації зарубіжного досвіду розвинених країн в цій сфері Центральної та Північної Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Комісаренко С.В. Полювання вчених на коронавірус SARS-COV2, що викликає COVID-19: наукові стратегії подолання пандемії. *Вісник НАН України*. 2020. № 8.
2. Марова С.Ф., Вовк С.М. Участь приватного сектору в капіталі державних установ охорони здоров'я. *Молодий вчений*. 2017. № 7. С. 352-356.
3. Міхєєнко О.І. Конкретизація сутності поняття «здоров'я» як методологічне підґрунтя практики оздоровлення організму людини. *Педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 2. С. 42-46.
4. Надюк З.О., Сенюк Ю.І. Сучасна державна політика у сфері охорони здоров'я: аналіз реформування системи. *Право та державне управління*, 2020. № 2. С. 211-220. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/34.pdf (дата звернення: 10.01.2021).

REFERENCES:

1. Komisarenko, S.V. (2020). Poliuvannia vchenykh na koronavirus SARS-COV2, scho vyklykaie COVID-19: naukovi stratehii podolannia pandemii [Hunting scientists for the coronavirus SARS-COV2, which causes COVID-19: scientific strategies to overcome the pandemic]. *Visnyk NAN Ukrainy [Bulletin of the NAS of Ukraine]*, 8.
2. Marova, S.F. & Vovk, S.M. (2017). Uchast' pryvatnoho sektoru v kapitali derzhavnykh ustanov okhorony zdorov'ia [Private sector participation in the capital of public health institutions]. *Mołodyj vchenyj [Young scientist]*, 7, 357.
3. Mikhieienko, O. I. (2013). Konkretyzatsiia sutnosti poniattia «zdorov'ia» iak metodolohichne pidhrunttia praktyky ozdovlennia orhanizmu liudyny [Concretization of the essence of the concept of "health" as a methodological basis for the practice of healing the human body]. *Pedahohyka, psykhohohyia y medyko-byolohycheskye problemy fyzycheskoho vospytanyia y sporta [Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports]*, 2, 42-46.

4. Nadiuk, Z.O. & Seniuk, Yu.I. (2020). Suchasna derzhavna polityka u sferi okhorony zdorov'ia: analiz reformuvannia systemy [Modern public health policy: an analysis of system reform]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia [Law and public administration]*, 2, 211-220. Retrieved from http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/34.pdf.

УДК 35.073.515.3

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.2.2>

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕФОЛТУ ЯК ОБ'ЄКТУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Перестюк І. М. – кандидат наук з державного управління, докторантка кафедри публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту неперервної освіти Національного авіаційного університету
ORCID: 0000-0003-1692-9247
Scopus ID: 57221975844

Автором досліджено, що, на сьогоднішній день в нашій країні дефолт – це стан фінансової нестабільності держави, коли вона не може повернути свої боргові зобов'язання в строк або не може виплатити проценти за них. Такий стан може мати серйозні наслідки для економіки держави, а також для міжнародних фінансових ринків. Аналіз західного досвіду показує, що дефолти відбуваються з різною частотою і відбивають різний ступінь серйозності. Підкреслено, що необхідно розвивати механізми залучення інвестицій та розвитку економіки, щоб забезпечити стабільність та зміцнення фінансової системи країни. При цьому важливо забезпечити прозорість та відкритість в управлінні державними фінансами, а також запобігати корупції та недбалому ставленню до фінансових ресурсів держави. З'ясовано, що у плані публічного управління, важливо створити ефективні механізми взаємодії між державними органами, бізнесом та громадськістю, щоб спільно працювати над запобіганням дефолту та розвитку економіки країни. Визначено, що важливим є розвиток системи соціальної підтримки та захисту, щоб забезпечити допомогу людям, які постраждали від дефолту. Аналіз зарубіжного досвіду функціонування дефолту, як об'єкту публічного управління показує, що для запобігання дефолту необхідно розвивати ефективні механізми моніторингу та регулювання фінансових ринків, залучення інвестицій та розвитку економіки, а також боротися з корупцією та забезпечувати прозорість та відкритість в управлінні державними фінансами. зарубіжний досвід показує, що управління дефолтом є складним процесом, який потребує комплексного підходу та ефективних механізмів. При цьому важливо забезпечити підтримку населення та бізнесу, а також співпрацювати з міжнародними організаціями. Україна може використати зарубіжний досвід управління дефолтом, але також потребує власних реформ, щоб забезпечити стійке та ефективне функціонування економіки та фінансової системи.

Ключові слова: зарубіжний досвід, аналіз, дефолт, об'єкт публічного управління, фінансова криза, управління ризиками, регулювання фінансової діяльності.

Perestyuk I. M. Analysis of foreign experience of functioning of default as public administration facility

The author researched that today in our country, default is a state of financial instability of the state, when it cannot return its debt obligations on time or cannot pay interest on them. Such a situation can have serious consequences for the state's economy, as well as for international financial markets. Analysis of Western experience shows that defaults occur with different frequency and reflect different degrees of seriousness. It is emphasized that it is necessary to develop the mechanisms of investment attraction and economic development in order to ensure the stability and strengthening of the country's financial system. At the same time, it is important to ensure transparency and openness in the management of state finances, as well as to prevent corruption and careless treatment of the state's financial resources. It has been found that in terms of public administration, it is important to create effective mechanisms of interaction between state bodies, business and the public in order to work together to prevent default and develop the country's economy. It was determined that it is important to develop a system of social support and protection to provide assistance to people affected by default. The analysis of foreign experience in the functioning of default as an object of public administration shows that in order to prevent default, it is necessary to develop effective mechanisms for monitoring and regulating financial markets, attracting investments and developing the economy, as well as fighting corruption and ensuring transparency and openness in the management of public finances. foreign experience shows that default management is a complex process that requires a

comprehensive approach and effective mechanisms. At the same time, it is important to provide support for the population and business, as well as to cooperate with international organizations. Ukraine can use foreign experience in default management, but it also needs its own reforms to ensure sustainable and efficient functioning of the economy and financial system.

Key words: *foreign experience, analysis, default, object of public administration, financial crisis, risk management, regulation of financial activity.*

Постановка проблеми. Сьогодні проблема полягає в тому, що дефолт, як відомо, є серйозною фінансовою кризою, що може мати негативні соціальні наслідки, тому управління дефолтом є важливим об'єктом публічного управління. При цьому, кожна країна має свій власний досвід управління дефолтом, який включає різноманітні методи та підходи. Тому поставлено проблему необхідності аналізу зарубіжного досвіду управління дефолтом, з метою вивчення його методів та підходів, та можливості їх використання для запобігання дефолту в майбутньому та забезпечення стабільності фінансової системи в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми аналізу зарубіжного досвіду функціонування дефолту як об'єкту публічного управління досліджували такі науковці, як: В. Гаврилюк, В. Гільберг, Ю. Костяк, С. Іванов, О. Капустян, М. Мельник та інші.

Мета статті. Мета статті розкрити та проаналізувати зарубіжний досвід управління дефолтом, як важливим об'єктом публічного управління, який виникає у випадку фінансової кризи та може мати серйозні соціальні наслідки.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні дефолт – це стан фінансової нестабільності держави, коли вона не може повернути свої боргові зобов'язання в строк або не може виплатити проценти за них. Такий стан може мати серйозні наслідки для економіки держави, а також для міжнародних фінансових ринків. Аналіз західного досвіду показує, що дефолти відбуваються з різною частотою і відбивають різний ступінь серйозності. Наприклад, дефолт Аргентини у 2001 році був дуже серйозним і мав значний вплив на всю регіональну економіку. З іншого боку, дефолти Ісландії в 2008 році та Греції в 2012 році не викликали таких глобальних наслідків. В країнах, які вже зазнали дефолту, були розроблені різні стратегії для відновлення фінансової стабільності та відновлення довіри до країни на міжнародних ринках. Наприклад, у Греції було запроваджено програму зайнятості та соціального захисту, а також було встановлено механізми боротьби з корупцією. У Ісландії було проведено реформу банківської системи та зменшено залежність економіки від фінансового сектору. Однак, на думку багатьох експертів, попередження дефолту є більш ефективним заходом, ніж його ліквідація. Для цього важливо розробити ефективні механізми моніторингу економічної ситуації та регулювання фінансових ринків [1, с. 7-15].

Доречно зауважити, що необхідно розвивати механізми залучення інвестицій та розвитку економіки, щоб забезпечити стабільність та зміцнення фінансової системи країни. При цьому важливо забезпечити прозорість та відкритість в управлінні державними фінансами, а також запобігати корупції та недбалому ставленню до фінансових ресурсів держави. Наприклад, в Ісландії після кризи було проведено широкомасштабну реформу фінансового регулювання та боротьби з корупцією, що сприяло відновленню стабільності та довіри до економіки країни. Також важливо враховувати вплив дефолту на населення та соціальну сферу країни. Для цього необхідно розробляти програми соціальної підтримки та захисту, які б допомагали зменшити негативний вплив дефолту на людей.

Варто наголосити, що у плані публічного управління, важливо створити ефективні механізми взаємодії між державними органами, бізнесом та громадськістю, щоб спільно працювати над запобіганням дефолту та розвитку економіки країни. Узагальнюючи, досвід західних країн показує, що дефолт може мати серйозний вплив на економіку та соціальну сферу країни. Для запобігання дефолту необхідно розвивати ефективні механізми моніторингу та регулювання фінансових ринків, залучення інвестицій та розвитку економіки, а також боротися з корупцією та забезпечувати прозорість та відкритість у управлінні державними фінансами [7, с. 72-83].

Необхідно звернути увагу, що на думку вченого Г. Романюка [10], що важливим є розвиток системи соціальної підтримки та захисту, щоб забезпечити допомогу людям, які постраждали від дефолту. Наприклад, у Греції було введено програму соціальної підтримки для безробітних та найбідніших верств населення, яка допомогла зменшити негативні наслідки кризи та забезпечити соціальну стабільність. Для забезпечення ефективного публічного управління необхідно створювати механізми взаємодії між державними органами, бізнесом та громадськістю. Наприклад, у Швеції відбувається широка публічна дискусія про бюджет та фінансові рішення, що допомагає забезпечити прозорість та відкритість в управлінні державними фінансами. Також важливим є залучення експертів та фахівців до процесу прийняття рішень, щодо фінансової політики країни. Наприклад, у Німеччині створено незалежну раду експертів з питань макроекономіки та фінансів, яка надає державним органам рекомендації щодо розвитку економіки та фінансової політики країни.

Варто наголосити, що аналіз зарубіжного досвіду функціонування дефолту, як об'єкту публічного управління показує, що для запобігання дефолту необхідно розвивати ефективні механізми моніторингу та регулювання фінансових ринків, залучення інвестицій та розвитку економіки, а також боротися з корупцією та забезпечувати прозорість та відкритість в управлінні державними фінансами. Крім того, важливим є розвиток системи соціальної підтримки та захисту, яка допомагає зменшити негативні наслідки дефолту для населення.

Важливо зазначити, що для ефективного публічного управління важливо забезпечити прозорість та відкритість у процесі прийняття рішень та взаємодії між державними органами, бізнесом та громадськістю. Для цього можуть бути використані різні механізми, наприклад, публічні консультації, широка публічна дискусія, створення незалежних експертних рад тощо. Зарубіжний досвід показує, що успішна боротьба з дефолтом потребує комплексного підходу, який передбачає розвиток ефективних механізмів регулювання фінансових ринків та залучення інвестицій, боротьбу з корупцією та забезпечення прозорості та відкритості у взаємодії між державними органами, бізнесом та громадськістю. Такий підхід допоможе зменшити ризики дефолту та забезпечити стабільність економіки та соціального розвитку країни [11].

Варто наголосити, що для успішного управління дефолтом важливо мати ефективну систему моніторингу та прогнозування ризиків дефолту. Наприклад, деякі країни використовують рейтингові агентства для оцінки кредитоспроможності держав, а інші встановлюють межі державного боргу та дефіциту бюджету. Зарубіжний досвід також показує, що важливо мати ефективну систему боротьби зі злочинністю в фінансовій сфері, так як це може спричинити зростання ризиків дефолту. Для цього можуть використовуватися різні інструменти, такі як фінансовий моніторинг та виявлення незаконних фінансових операцій.

Крім того, важливим елементом управління дефолтом є міжнародне співробітництво та підтримка з боку міжнародних фінансових інституцій, таких як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк. Ці організації можуть надавати державам фінансову допомогу, консультувати з питань фінансової політики та моніторити економічну ситуацію в країні [11].

Слід зазначити, що зарубіжний досвід показує, що ефективне управління дефолтом потребує комплексного підходу, який включає розвиток ефективних механізмів регулювання фінансових ринків, боротьбу з корупцією, забезпечення прозорості та відкритості у взаємодії між державними органами, бізнесом та громадськістю, розвиток системи соціальної підтримки та захисту, ефективну систему моніторингу та прогнозування ризиків дефолту, а також міжнародне співробітництво та підтримку з боку міжнародних фінансових організацій.

Необхідно звернути увагу думку вченого М. Мельника [8, с. 49-60], Прикладом успішного управління дефолтом є країни, які вдало пережили кризи державного боргу, такі як Ірландія та Іспанія. У Ірландії, дефолт вдало уникнули завдяки ефективному управлінню державним боргом та фінансової системи, включаючи запровадження жорстких фінансових заходів, таких як зменшення державного боргу та дефіциту бюджету. У Іспанії, успішне управління дефолтом зумовлене ефективною системою банківського нагляду та регулювання фінансових ринків. Однак, з іншого боку, є приклади країн, які не вдалося уникнути дефолту, наприклад, Греція. Греція пережила глибоку кризу державного боргу внаслідок низької конкурентоспроможності економіки та неефективного управління державними фінансами.

Доречно наголосити, що зарубіжний досвід показує, що успішне управління дефолтом потребує комплексного підходу та ефективних механізмів регулювання фінансових ринків та державних фінансів. Також важливими елементами є боротьба з корупцією, забезпечення прозорості та відкритості у взаємодії між державними органами, бізнесом та громадськістю, розвиток системи соціальної підтримки та захисту, ефективна система моніторингу та прогнозування ризиків дефолту та міжнародне співробітництво з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Важливо також зазначити, що успішне управління дефолтом потребує підтримки населення та бізнесу. Наприклад, у Іспанії відбулася велика масова мобілізація громадськості, щоб підтримати уряд у зусиллях боротьби з кризою державного боргу. Також важливим є забезпечення соціальної підтримки для тих, хто став жертвою економічної кризи [4, с. 127-133].

Доцільно зазначити, що на думку вченого С. Іванова [3, с. 27-30], що Україна також має досвід управління дефолтом, адже у 2015 році країна оголосила про перестановку сплати боргу. Проте, відновлення економіки України потребує більш комплексного підходу та довгострокових реформ, таких як боротьба з корупцією, створення ефективної системи соціальної підтримки, забезпечення прозорості та відкритості у взаємодії між державними органами, бізнесом та громадськістю, а також розвиток інвестиційного клімату.

Важливо зазначити, що зарубіжний досвід показує, що управління дефолтом є складним процесом, який потребує комплексного підходу та ефективних механізмів. При цьому важливо забезпечити підтримку населення та бізнесу, а також співпрацювати з міжнародними організаціями. Україна може використати зарубіжний досвід управління дефолтом, але також потребує власних реформ, щоб забезпечити стійке та ефективне функціонування економіки та фінансової системи.

Одним із важливих аспектів є забезпечення прозорості та відкритості у діях держави. Наприклад, у Ісландії після фінансової кризи 2008 року була створена спеціальна комісія, яка провела ретельний аналіз причин кризи та відповідальності осіб, які сприяли її виникненню. Також в Ісландії була запроваджена програма добровільної перезавантаження кредитів, яка допомогла різним секторам економіки відновитися. Наприклад, у Греції було запроваджено програму соціальної допомоги, яка надає грошову допомогу та медичну допомогу тим, хто потребує цього найбільше. Важливим аспектом управління дефолтом є забезпечення ефективного діалогу між державою, бізнесом та громадськістю. У Греції було створено раду для зв'язку з бізнесом та громадськістю, яка допомогла забезпечити ефективну співпрацю між різними групами.

Отож, зарубіжний досвід показує, що успішне управління дефолтом потребує комплексного підходу та взаємодії різних груп. Україна може використати цей досвід, але також потребує власних реформ, щоб забезпечити стійке та ефективне функціонування економіки та фінансової системи. Важливо забезпечити прозорість та відкритість у діях держави, розробити соціальні заходи для підтримки населення та сприяти ефективному діалогу між різними групами для досягнення спільних цілей. Також важливо створити ефективну систему фінансового регулювання та контролю, щоб уникнути надмірних ризиків та забезпечити стійкість фінансової системи [9, с. 89-92].

Україна також може вивчати досвід країн, які зазнали фінансових криз, щоб уникнути подібних помилок та вжити необхідних заходів з попередження та ліквідації наслідків кризи. Наприклад, Республіка Корея відновилася після фінансової кризи 1997-1998 років, завдяки ефективному управлінню дефолтом та комплексному підходу до реформ. Україна може використати цей досвід, особливо в частині розвитку експорту та відновлення довіри інвесторів.

Усі ці заходи потребують значних зусиль та ресурсів, але вони є необхідними для забезпечення стійкого та ефективного функціонування економіки та фінансової системи України. Таким чином, аналіз зарубіжного досвіду функціонування дефолту як об'єкту публічного управління дозволяє визначити ключові принципи та напрями дій для забезпечення успішного управління відповідними ситуаціями [5].

Слід додати, що важливим елементом успішного управління дефолтом є попередження його виникнення шляхом вжиття необхідних заходів. Для цього можна використовувати різні інструменти, такі як моніторинг фінансової стійкості, регулювання фінансової діяльності та управління ризиками. У країнах з розвинутою економікою такі інструменти використовуються на різних рівнях, від національного до міжнародного, щоб попередити виникнення фінансових криз та дефолтів. Наприклад, Міжнародний валютний фонд (далі – МВФ) має важливу роль у попередженні фінансових криз та управлінні ними. МВФ надає фінансову допомогу країнам, які зазнали економічних труднощів, та сприяє впровадженню реформ для забезпечення стійкого розвитку. Одним з умов надання допомоги є прийняття країною певних заходів для покращення фінансової стійкості та управління ризиками, що зменшує ймовірність дефолту [2, 181-186].

Важливо зазначити, що важливо мати ефективну систему управління дефолтом в разі, якщо він все ж трапиться. У країнах з розвинутою економікою такі системи включають механізми реструктуризації боргів, захисту прав кредиторів та інших заходів для забезпечення стійкості фінансової системи. Україна також може використати досвід країн – членів МВФ та інших міжнародних організацій для розвитку ефективної системи управління дефолтом.

Варто наголосити, що аналіз зарубіжного досвіду функціонування дефолту як об'єкту публічного управління показує, що для попередження дефолту необхідно вживати різноманітних заходів, які можуть включати моніторинг фінансової стійкості, регулювання фінансової діяльності та управління ризиками. Крім того, важливо мати ефективну систему управління дефолтом в разі, якщо він все ж трапиться. Україна може використати досвід країн з розвинутою економікою та міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд, для розвитку власної системи управління дефолтом та попередження фінансових криз. Важливою складовою ефективного управління дефолтом є також прозорість та відкритість у діяльності уряду та фінансових установ. Це допомагає забезпечити довіру вкладників та інших зацікавлених сторін у фінансову систему та зменшує ризик паніки на ринку [3].

Крім того, важливо враховувати соціальні наслідки дефолту та забезпечити соціальну підтримку для тих, хто постраждав внаслідок фінансових труднощів. Це може включати забезпечення доступу до соціальних послуг, програм зайнятості та інших заходів для зменшення соціальної напруги в країні.

Слід додати, що аналіз зарубіжного досвіду функціонування дефолту як об'єкту публічного управління демонструє, що для успішного управління дефолтом необхідно вживати комплексних заходів на різних рівнях, від національного до міжнародного, і враховувати соціальні наслідки такої кризи. Важливо також мати ефективну систему управління дефолтом, яка може включати регулювання фінансової діяльності, моніторинг фінансової стійкості та управління ризиками. Необхідно також забезпечувати прозорість та відкритість у діяльності уряду та фінансових установ, щоб збільшити довіру вкладників та інших зацікавлених сторін.

Україна може використати досвід країн з розвинутою економікою та міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд, для розвитку власної системи управління дефолтом та попередження фінансових криз. Важливо також враховувати соціальні наслідки дефолту та забезпечувати соціальну підтримку для тих, хто постраждав внаслідок фінансових труднощів.

Отже, на останок слід додати, що заходи, спрямовані на попередження дефолту та ефективне управління ним, можуть допомогти зменшити ризик фінансових криз та сприяти стабільному економічному розвитку. Україні важливо не тільки вивчити досвід зарубіжних країн, але й застосовувати ці знання на практиці, розвивати власну систему управління дефолтом та забезпечувати стабільність фінансової системи країни.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що аналізуючи зарубіжний досвід управління дефолтом, можна зробити декілька висновків. По-перше, в управлінні дефолтом важливо мати належний рівень регулювання та нагляду над фінансовою системою. Це дозволяє запобігати виникненню кризових ситуацій та дозволяє ефективніше вирішувати їх на ранніх стадіях. По-друге, існують різні методи управління дефолтом, такі як реструктуризація боргів, державне втручання та залучення іноземних кредиторів, що можуть бути використані залежно від конкретної ситуації та національного контексту. По-третє, після виникнення дефолту важливо вживати швидких заходів для забезпечення стабільності фінансової системи та зменшення його впливу на економіку та суспільство.

Враховуючи ці висновки, можна стверджувати, що управління дефолтом є важливим об'єктом публічного управління, а зарубіжний досвід може бути корисним для розроблення ефективних підходів до управління дефолтом у країнах з розвинутою та розвиваючою економікою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гаврилюк В. Кризове управління: світовий досвід та його застосування в Україні. Монографія 2019 р. С. 7-15.
2. Гільберг В, Костяк Ю. Кризове управління в Україні: теоретичні основи та практика 2018р. С. 181-186.
3. Іванов С. Проблеми функціонування сучасної системи державного боргу. *Економіка та держава*. 2019 р. С. 27-30.
4. Капустян О. Стратегія врегулювання кризових ситуацій дефолту в Україні. 2019 р. С. 127-133.
5. Коротко про дефолт: як він виникає, які наслідки і як з ним боротися. URL: <https://prostobank.ua/ua/library/korotko-pro-de-folt-yak-vin-vinikaye-yak-naaslidki-i-yak-z-nim-borotysya>
6. Кошелєва Н, Паращенко І. Досвід формування державного боргу в Європі та його використання для розвитку економіки України 2017 р. С. 96-101.
7. Кучерявенко О, Євтушенко М. Аналіз світового досвіду управління державним боргом та його наслідки для України. *Економічний простір*. 2017 р. С. 72-83.
8. Мельник М. Оцінка ефективності регулювання національного дефолту в Україні 2019 р. С. 49-60.
9. Михайлова Т, Свінцицький О. Управління дефолтами в Україні: проблеми та перспективи 2019 р. С. 89-92.
10. Романюка Г. Концептуальні засади державного управління в Україні: навчальний посібник. Київ 2019 р. 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1603>
11. Червоненко О. Міжнародний валютний фонд та Україна: досягнення та виклики. Київ 2018 р. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-PIDSUMKI-PROGNOZI-UKR-ENG.pdf>

REFERENCES:

1. Havryliuk V. (2019) Kryzove upravlinnia: svitovy dosvid ta yoho zastosuvannia v Ukraini [Crisis management: world experience and its application in Ukraine]. S. 7-15 [in Ukrainian].
2. Hilberh V., Kostyak Yu. (2018) Kryzove upravlinnia v Ukraini: teoretychni osnovy ta praktyka [Crisis management in Ukraine: theoretical foundations and practice]. S. 181-186 [in Ukrainian].
3. Ivanov S. (2019) Problemy funktsionuvannia suchasnoi systemy derzhavnoho borhu [Problems of functioning of the modern state debt system]. *Ekonomika ta derzhava*. S. 27-30 [in Ukrainian].
4. Kapustian O. (2019) Stratehiia vrehuliuvannia kryzovykh sytuatsii defoltu v Ukraini [Strategy for settlement of crisis situations of default in Ukraine]. S. 127-133 [in Ukrainian].
5. Korotko pro defolt: yak vin vynykaie, yaki naslidky i yak z nym borotysia [Briefly about default: how it occurs, what are the consequences and how to deal with it]. URL: <https://prostobank.ua/ua/library/korotko-pro-de-folt-yak-vin-vinikaye-yak-naaslidki-i-yak-z-nim-borotysya> [in Ukrainian].
6. Koshelieva N, Parashchenko I. (2017) Dosvid formuvannia derzhavnoho borhu v Yevropi ta yoho vykorystannia dlia rozvytku ekonomiky Ukrainy. [The experience of the formation of public debt in Europe and its use for the development of the economy of Ukraine]. S. 96-101 [in Ukrainian].
7. Kucheriavenko, O.M, Yevtushenko M. (2017) Analiz svitovoho dosvidu upravlinnia derzhavnym borhom ta yoho naslidky dlia Ukrainy [Analysis of the global experience of public debt management and its consequences for Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir*. S. 72-83 [in Ukrainian].

8. Melnyk M. (2019) Otsinka efektyvnosti rehuliuвання natsionalnoho defoltu v Ukraini [Melnyk M. Evaluation of the effectiveness of regulation of national default in Ukraine]. S. 49-60 [in Ukrainian].

9. Mykhailova T, Svintsitskyi O. (2019) Upravlinnia defoltamy v Ukraini: problemy ta perspektyvy [Management of defaults in Ukraine: problems and prospects]. S. 89-92 [in Ukrainian].

10. Romaniuka H. (2019) Kontseptualni zasady derzhavnoho upravlinnia v Ukraini [Conceptual principles of public administration in Ukraine]. Navchalnyi posibnyk. Kyiv. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1603> [in Ukrainian].

11. Chervonenko O. (2018) Mizhnarodnyi valiutnyi fond ta Ukraina: dosiahnennia ta vyklyky [The International Monetary Fund and Ukraine: achievements and challenges]. Kyiv. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-PIDSUMKI-PROGNOZI-UKR-ENG.pdf> [in Ukrainian].

УДК 35.075.5-027.555]332.146:330.322
DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.2.3>

ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Пронь Л. М. – аспірантка кафедри управління та бізнес-адміністрування
Інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: 0000-0001-8701-4779

У статті досліджено інструменти публічного управління інвестиційним розвитком регіону. Першочергову увагу акцентовано на сутності інвестиційної діяльності, яка реалізовується через інвестиційні проекти. Базовими документами для реалізації інвестиційної діяльності є стратегії (на державному, регіональному та місцевому рівнях), плани заходів, програми економічного та соціального розвитку, угоди щодо регіонального розвитку, плани відновлення (на рівні громад та рівні регіонів) тощо.

Підкреслено, що вибір інструментів публічного управління інвестиційним розвитком регіону залежить від особливостей кожного конкретного регіону (географічного розташування, наявності сприятливих взаємовідносин бізнесу та місцевої влади тощо). На законодавчому рівні пропонують наступну типологізацію територій: території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку, території сталого розвитку.

Прикладом мобілізації конкурентних переваг є концепція інвестиційного розвитку на засадах «смайт»-спеціалізації регіону. А також, «імпакт-інвестування» як інвестиційна стратегія, яка збільшить обсяг залучення інвестицій.

Інструменти інвестиційної політики застосовуються на державному (правові, фінансові, адміністративні, податкові тощо), регіональному (прямі і непрямі методи), місцевому рівнях (гарантії, пряма участь, пільгові умови тощо). Особлива увага приділяється інвестиційному розвитку регіонів, громад.

Серед інструментів відновлення територій України розрізняють: інструменти підтримки бізнесу, інструменти розвитку людського капіталу, інструменти підвищення привабливості територій.

Для збалансованого інвестиційно-інноваційного розвитку територій виділено чотири види інструментів: інституційні (стратегії, пільги, формування інституційного середовища тощо), інфраструктурні (кластери, індустріальні парки, кооперація тощо), фінансово-інвестиційні (грантові програми, інвестиційні карти, кредити тощо) та комунікаційні (форуми, конференції, проектні групи, цифрові платформи тощо).

Інвестиційні проекти та програми інвестиційного розвитку отримують державну допомогу відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку України через Державний фонд регіонального розвитку.

Проведений аналіз дозволив визначити, що системне та цілеспрямоване застосування інструментів публічного управління інвестиційним розвитком регіону допоможе економічному зростанню, відновленню та сталому розвитку територій України.

Ключові слова: інструменти публічного управління, інвестиційний розвиток регіону, типи територій, план відновлення, стратегія.

Pron L. M. Public management tools of investment development of the region

The article examines the public management tools of the investment development of the region. Primary attention is focused on the essence of investment activity, which is implemented through investment projects. Basic documents for the implementation of investment activities are strategies (at the state, regional and local levels), action plans, economic and social development programs, regional development agreements, recovery plans (at the level of communities and regions), etc.

It is emphasized that the choice of public management tools of the investment development of the region depends on the characteristics of each specific region (geographical location, presence of favorable relations between business and local authorities, etc.). At the legislative level, the following typology of territories is proposed: recovery territories, regional poles of growth, territories with special conditions for development, territories of sustainable development.

An example of the mobilization of competitive advantages is the concept of investment development on the basis of «smart» specialization of the region. And also, «impact investing» as an investment strategy that will increase the amount of investment attraction.

Investment policy tools are applied at the state (legal, financial, administrative, tax, etc.), regional (direct and indirect methods), local levels (guarantees, direct participation, preferential conditions, etc.). Special attention is paid to the investment development of regions and communities.

Among the tools for restoring the territories of Ukraine, we distinguish: tools for business support, tools for the development of human capital, tools for increasing the attractiveness of territories.

For the balanced investment and innovation development of territories, four types of tools are selected: institutional (strategies, benefits, formation of an institutional environment, etc.), infrastructure (clusters, industrial parks, cooperation, etc.), financial and investment (grant programs, investment cards, loans, etc.) and communication (forums, conferences, project groups, digital platforms, etc.).

Investment projects and investment development programs receive state support in accordance with the State Regional Development Strategy of Ukraine through the State Regional Development Fund.

The conducted analysis made it possible to determine that the systematic and purposeful application of public management tools for the investment development of the region will help economic growth, recovery and sustainable development of the Ukrainian territories.

Key words: public management tools, investment development of the region, types of territories, recovery plan, strategy.

Постановка проблеми. Управління інвестиційним розвитком на державному та регіональному рівнях потребують застосування ефективних інструментів публічного управління. В залежності від типу регіону/території важливо обирати найбільш оптимальні інструменти публічного управління. Умови сьогодення вимагають визначення ефективних інструментів публічного управління інвестиційним розвитком регіону для залучення інвестиційних ресурсів, для зростання соціально-економічного рівня громад та територій, держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питань інвестиційної діяльності та інструментів в сфері інвестиційної діяльності зверталися такі вчені, як: А. Артеменко, О. Пластун, Д. Михайлов, Р. Білик, Р. Зубков, О. Нечипорук. С. Ткаленко, М. Миколайчук, О. Лесик, Цзян Пань.

Разом з тим, слід відмітити, що поглибленого вивчення потребують інструменти публічного управління в сфері інвестиційного розвитку регіону для збільшення обсягів інвестицій в економіку держави, регіону.

Формулювання мети статті. Метою статті є вивчення інструментів публічного управління інвестиційним розвитком регіону. Особливу увагу слід приділити особливостям впровадження інструментів публічного управління на території України та в її регіонах. Результати дослідження можуть бути корисними для органів публічної влади, що дозволить забезпечити стійкість, розвиток та відновлення регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Беручи до уваги визначення, за яким інвестиційний розвиток регіону є «процес залучення інвестицій в потенціал регіону для отримання прибутку, економічно-соціального ефекту на рівні органів влади» [1, с. 146], слід підкреслити величезну роль інструментів публічного управління в цьому процесі.

Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» Верховна Рада України затверджує обсяги державних інвестицій «у складі Основних напрямів економічного і соціального розвитку держави», які будуть здійснюватися за кошти державного бюджету [2].

Інвестиційна діяльність здійснюється через реалізацію інвестиційних проєктів, операцій з корпоративними правами, операцій з інтелектуальними цінностями та іншими майновими цінностями. Реалізація державних інвестиційних проєктів здійснюється завдяки державним капітальним вкладенням і/або кредитам (позикам), які залучені під державні гарантії (або державою) згідно бюджетного законодавства. Також інвестиційні проєкти реалізуються за кошти місцевого бюджету та/або позик (кредитів), які залучені під місцеві гарантії згідно бюджетного законодавства. Інвестують державні або місцеві кошти в об'єкти приватної власності при умові, що в статутному капіталі юридичної особи буде закріплена частка (чи це державна, чи комунальна власність). Також інвестують в об'єкти інноваційної діяльності, щоб отримати комерційний чи соціальний ефект [2].

Державна регіональна політика здійснюється на основі наступних стратегічних документів [3]:

- 1) Державна стратегія регіонального розвитку України;
- 2) регіональні стратегії розвитку;
- 3) стратегії розвитку територіальних громад.

До кожного стратегічного документу (стратегії) розробляється План заходів з реалізації певної стратегії, а також програми економічного та соціального розвитку областей, районів, територіальних громад, Автономної Республіки Крим, міст Севастополя та Києва [3].

Для відновлення та розвитку територій, регіонів, які постраждали від збройної агресії проти України, розробляються:

- 1) план відновлення та розвитку регіонів;
- 2) плани відновлення та розвитку територіальних громад [3].

Перш ніж розпочати процес планування та стимулювання території (регіону, мікрорегіону, територіальної громади), її розвитку, відбувається визначення типу території. Відповідно до чинного законодавства виділяють чотири функціональні типи території [3]: 1) території відновлення; 2) регіональні полюси зростання; 3) території з особливими умовами для розвитку; 4) території сталого розвитку.

Р. Зубков у своїй науковій роботі запропонував створити єдиний координуючий Центр інвестиційно-інноваційного розвитку регіону (Причорноморського регіону) з трирівневою організаційною структурою. Науковець запропонував та обґрунтував концепцію Державної регіональної політики інвестиційно-інноваційного розвитку на засадах «смайт»-спеціалізації регіону тобто на базі моделі розумної спеціалізації регіону, яка дозволяє мобілізувати конкурентні переваги та пріоритети регіону, максимізувати науковий потенціал. Концепція включає в себе: портфель інвестиційно-інноваційних проєктів конкретного регіону; інвестиційний механізм у вигляді пільг, субсидій, грантів тощо; нормативно-правову базу [4, с. 4-32].

А. Артеменко, О. Пластун та Д. Михайлов вважають, що «імпакт-інвестування» є саме тією інвестиційною стратегією, яка допоможе залучити інвестиції в розвиток держави [5, с. 6-11].

Р. Білик розглядає формування та реалізацію інвестиційної стратегії на трьох рівнях: макрорівні (визначення напрямів інвестування, пріоритетних галузей); мезорівні (кластери); регіону (окремих регіонів) [6, с. 205-206].

С. Ткаленко відзначає, що «інвестиційна стратегія країни являє собою обраний курс інвестиційної політики, розрахований на тривалу перспективу і спрямований на вирішення економічних та соціальних завдань, завдань культурного розвитку, забезпечення економічної безпеки держави, підвищення народного добробуту тощо» [7, с. 208].

О. Нечипорук виокремлює інструменти інвестиційної політики на державному, регіональному та місцевому рівнях. На державному рівні: правові, адміністративні, фінансові, активно-структурні, інструменти інфраструктурного значення, фіскально-структурні (податкові), державно-приватне партнерство, інструменти опосередкованого впливу та інші. На регіональному рівні – інструменти та методи прямого і непрямого регулювання (закони, пільги, податкові кредити, тарифна політика, регіональні інвестиційні програми тощо). На місцевому рівні – пільгові умови, випуск муніципальних позик, видача гарантій, пряма участь в інвестиційній діяльності тощо [8, с. 171-175].

Ефективним інструментом регіональної політики в стимулюванні соціально-економічного розвитку та підвищенні інституційної спроможності є децентралізація влади. Стратегічні питання розвитку вирішуються та схвалюються на рівні громад. Території напрацьовують інструменти збільшення фінансової спроможності територій: краудфандинг, фандрайзинг, фонди розвитку громад. Ефективніше управляти ресурсами на місцевому рівні дозволяє впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Завдяки цифровим інструментам утворюються нові форми комунікації [9, с. 78-82].

М. Миколайчук, О. Лесик згрупували інструменти, які допоможуть розвинути та відновити території України, на три групи: інструменти підтримки бізнесу, інструменти розвитку людського капіталу та інструменти підвищення привабливості територій [10].

Цзян Пань виокремив для подолання асиметричності в регіональному розвитку України чотири види інструментів збалансованого інвестиційно-інноваційного розвитку територій, а саме [11, с. 59]:

- інституційні (формування інституційного середовища для міжнародного співробітництва регіонів, розроблення стратегій, дорожніх карт, надання пільг та інших преференцій регіонам);
- інфраструктурні (розвиток мережі індустріальних парків, технологічних парків, регіональних та міжрегіональних кластерів, розвиток транскордонної кооперації, створення спільних підприємств за участі іноземних партнерів тощо);
- фінансово-інвестиційні (формування грантових програм та інвестиційних карт для регіонів у сфері інноваційного співробітництва, надання кредитів для інноваційних проектів на пільгових умовах, диверсифікація фінансових джерел розвитку регіонів, впровадження сучасних інструментів залучення інвестицій на реалізацію інноваційних проектів, поглиблення співпраці держави, бізнесу, іноземних партнерів, територіальних громад щодо залучення інвестицій);
- комунікаційні (проведення міжнародних форумів та конференцій щодо інвестиційно-інноваційного розвитку територій, створення і налагодження співпраці в проектних групах для представлення на міжнародній арені потенціалу територій України, трансформація цифрових платформ для інвестиційно-інноваційного співробітництва територій тощо).

Державна підтримка регіонального розвитку здійснюється за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку. Його діяльність регламентується Законом України «Про засади державної регіональної політики» [3] та Бюджетним кодексом України. Кошти фонду спрямовуються на ті проекти та програми інвестиційного розвитку, які відповідають Державній стратегії регіонального розвитку України і регіональним стратегіям розвитку, та мають на меті розвиток регіонів. Тобто кошти державного фонду регіонального розвитку спрямовуються на конкретну програму, яка забезпечує виконання окремого завдання Стратегії.

При здійсненні державних інвестиційних програм/заходів обов'язково береться до уваги містобудівна документація, а саме: Генеральна схема планування території України; схема планування на території України та на регіональному рівні; генеральні плани населених пунктів. Стратегія передбачає концентрацію зусиль та ресурсів суб'єктів державної регіональної політики, які допомагатимуть ефективно розв'язувати проблеми на територіях, підтримувати економічно найслабші регіони [12].

Інструментами публічного управління інвестиційним розвитком регіону можна вважати базові документи щодо державного управління в сфері інвестиційної діяльності. До них відносяться Інвестиційна Стратегія, Інвестиційний План. Цей план окреслює політику і заходи, які держава повинна реалізовувати, щоб інвестиційно розвивати регіони. Україна спрямовує свою національну інвестиційну стратегію на співпрацю з країнами ЄС.

В Україні розроблено Національну стратегію збільшення прямих іноземних інвестицій в рамках Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України». Національна стратегія спрямована на покращення інвестиційної привабливості регіонів для потенційних інвесторів [13].

В серпні 2020 року була затверджена Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Стратегія регіонального розвитку має забезпечити економічне зростання, стимулювати розвиток регіонів, запобігати корупції. Стратегія є генеральним вектором сталого розвитку регіонів. Стратегія – є документом, за допомогою якого здійснюється координація державної політики в різних сферах, реалізуються секторальні стратегії розвитку, досягається ефективність у використанні державних ресурсів в регіонах та територіальних громадах в інтересах людини, сталого розвитку, єдності держави, збереження навколишнього середовища, сталого використання природних ресурсів, збереження історичного середовища. Державні інвестиції спрямовуються в «тверді» та «м'які» проекти, на основі попереднього аналізу проблем та потенціалу території, яка потребує державної підтримки [12].

Інструментами реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки є: плани заходів щодо її реалізації на 2021-2023 та на 2024-2027 роки; проекти регіонального розвитку; програми регіонального розвитку; регіональні стратегії розвитку; плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку; державні програми щодо соціально-економічного розвитку окремих територій; державні програми щодо розвитку транскордонного співробітництва; угоди щодо регіонального розвитку; державні програми; програма підтримки бізнесу «Доступні кредити: 5-7-9%» тощо [12].

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок. Інвестиційний розвиток регіону повинен комплексно використовувати усі інструменти публічного управління задля збалансованого формування та розподілу коштів, публічних інвестицій.

Стратегії на національному, на регіональному, на місцевому рівнях та їхня реалізація безпосередньо впливають на добробут громадян територіальної громади.

Виділено стратегічні документи, які є інструментами публічного управління інвестиційним розвитком регіону, а саме: Державна стратегія регіонального розвитку України, регіональні стратегії розвитку, стратегії розвитку територіальних громад, плани заходів до кожної стратегії, програми соціального та економічного розвитку областей, районів та територіальних громад, міст Севастополя та Києва, Автономної Республіки Крим, плани відновлення і розвитку регіонів та територіальних громад.

Інструментами реалізації Державної стратегії регіонального розвитку є проекти та програми регіонального розвитку, плани заходів щодо реалізації Державної стратегії, регіональні стратегії розвитку, плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку, угоди щодо регіонального розвитку, державні програми щодо транскордонного співробітництва, державні програми щодо соціально-економічного розвитку окремих територій тощо.

Для подолання асиметричності слід використовувати чотири види інструментів збалансованого інвестиційно-інноваційного розвитку територій, а саме: інституційні, фінансово-інвестиційні, інфраструктурні та комунікаційні.

Цікавою є пропозиція створення координаційного Центру інвестиційно-інноваційного розвитку регіону, яка буде включати в себе перелік проектів, нормативно-правову базу та механізми реалізації за допомогою грантів тощо.

Державний фонд регіонального розвитку за рахунок коштів підтримує регіональний розвиток за визначеними у Державній стратегії регіонального розвитку України і в регіональних стратегіях розвитку програми та інвестиційні проекти. Децентралізація влади виступає як інструмент соціально-економічного розвитку регіонів.

Отже, публічне управління інвестиційним розвитком регіону спрямоване на підвищення інвестиційного іміджу регіонів для залучення коштів потенційних інвесторів. Важливою складовою є розуміння тих критичних сфер, в які терміново необхідно залучити інвестиції. Саме вміння проаналізувати, розробити чіткий план дій та втілити його є однією із навичок публічних службовців в сфері інвестиційної діяльності.

Перспективи подальших розвідок полягають у розширенні переліку зазначених інструментів публічного управління інвестиційним розвитком регіону, в удосконаленні нормативно-правового забезпечення, щоб ефективніше залучати іноземні та вітчизняні інвестиції в економіку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Пронь Л. М. Інвестиційна політика та інвестиційний розвиток регіону : сутність та характеристика. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Том 33 (72). №. 6. С. 143-148. URL : https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/6_2022/22.pdf (дата звернення : 15.04.2023).

2. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення : 12.04.2023).

3. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05 лютого 2015 року № 156-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення : 12.04.2023).

4. Зубков Р. С. Механізми стимулювання інвестиційно-інноваційної активності в регіоні : стратегічний вимір : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.05. Одеса, 2018. 44 с. URL : <https://card-file.ontu.edu.ua/bitstream/123456789/3477/1/ZubkovRS.pdf> (дата звернення : 13.04.2023).

5. Артеменко А., Пластун О., Михайлов Д. Ризик, аналіз, перспективи імпаکت-інвестування в постконфліктне відновлення економіки України. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2022. № 2 (44). С. 5-13. URL : <https://ser.net.ua/index.php/SER/article/view/448/449> (дата звернення: 19.04.2023).

6. Білик Р. С. Шляхи реалізації інвестиційної стратегії України в умовах глобальної фінансової нестабільності. *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право*.

Серія. Економічні науки. 2014. № 5-6 (76-77). С. 202-210. URL : [http://zt.knute.edu.ua/files/2014/5-6\(76-77\)/uazt_2014_5-6_22.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2014/5-6(76-77)/uazt_2014_5-6_22.pdf) (дата звернення: 15.04.2023).

7. Ткаленко С. І. Інвестиційна стратегія розвитку України у глобальному середовищі. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право.* 2011. №. 2. С. 207-212. URL : <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/4242> (дата звернення: 15.04.2023).

8. Нечипорук О. В. Формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні : дис. ... канд. екон. наук 08.00.03. Харків, 2021. 322 с. URL : https://ndc-ipr.org/media/spec_council/abstracts/dis_%D0%9D%D0%B5%D1%87%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf (дата звернення: 15.04.2023).

9. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / О.В. Шевченко та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2020. 153 с.].

10. Миколайчук М., Лесик О. Інструменти розвитку та повосного відновлення територій України: аналітичний огляд. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування.* 2023. № 7. URL : <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-02-10/2023-7-02-10> (дата звернення: 19.04.2023).

11. Пізян Пань Інструментарій забезпечення збалансованого інвестиційно-інноваційного розвитку територій. *Інвестиції : практика та досвід.* 2021. № 17. С. 55-61.

12. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.04.2023).

13. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. *UkraineInvest* : вебсайт. URL : <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/fdi-strategy/> (дата звернення: 15.04.2023).

REFERENCES:

1. Pron L.M. (2022). Investytsiina polityka ta investytsiinyi rozvytok rehionu: sutnist ta kharakterystyka [Investment policy and investment development of the region: essence and characteristics]. *Vcheni zapysky Tavriyskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Publichne upravlinnya ta administruvannya – Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University series «Public Administration»*, vol. 33 (72), no. 6, 143-148. Retrieved from: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/6_2022/22.pdf [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy Pro investytsiinu diialnist vid 18 veresnya 1991 roku № 1560-XII [Law of Ukraine on Investment Activity from September 18 1991, № 1560-XII]. (1991). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky vid 05 liutoho 2015 № 156-VIII [Law of Ukraine On the Basics of State Regional Policy from February 5 2015 № 156-VIII]. (2015). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> [in Ukrainian].

4. Zubkov, R.S. (2018). MeKhanizmy stymuliuвання investytsiino-innovatsiinoi aktivnosti v rehioni: stratehichniy vymir [Mechanisms of stimulation of investment and innovative activity in the region: strategic measurement]. *Extended abstract of Doctor's thesis.* Odessa: Odessa National Academy of Food Technologies. Retrieved from: <https://card-file.ontu.edu.ua/bitstream/123456789/3477/1/ZubkovRS.pdf> [in Ukrainian].

5. Artemenko, A., Plastun, O., Mykhailov, D. (2022). Ryzkyk, analiz, perspektyvyv impakt-investuvannya v postkonfliktne vidnovlennia ekonomilu Ukrainy [Risk analysis of impact investment during the post-conflict recovery of Ukraine's economy]. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*, 2 (44), 5-13. Retieved from: <https://ser.net.ua/index.php/SER/article/view/448/449> [in Ukrainian].

6. Bilyk, R.S. (2014). Shliakhy realizatsii investytsiinoi stratehii Ukrainy v umovakh hlobalnoi finansovoi nestabilnosti [Ways of Ukraine investment strategy in a global financial instability]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo. Serii. Ekonomichni nauky – Foreign trade: economics, finance, law. Series. Economic sciences*, 5-6 (76-77), 202-210. Retrieved from: [http://zt.knute.edu.ua/files/2014/5-6\(76-77\)/uazt_2014_5-6_22.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2014/5-6(76-77)/uazt_2014_5-6_22.pdf) [in Ukrainian].

7. Tkalenko, S.I. (2011). Investytsiina stratehiia rozvytku Ukrainy u hlobalnomu seredovyshchi [Investment policy of Ukraine in a global environment]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy. Ekonomika, sotsiologhiia, pravo – Strategy of development of Ukraine. Economics, sociology, law*, 2, 207-212. Retrieved from: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/4242> [in Ukrainian].

8. Nechyporuk, O.V. (2021). Formuvannia instrumentarii realizatsii investytsiinoi polityky derzhavy v Ukraini [Formation of tools for the implementation of state investment policy in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kharkiv: Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics – Research Centre for Industrial Development Problems of NAS of Ukraine [in Ukrainian].

9. Shevchenko, O.V., Romanova, V.V., Zhalilo, J.A., Aleksieienko, T.M., Barannik, V.O., Barynova, D.S. et al. (2020). *Detsentralizatsiia i formuvannia polityky rehionalnoho rozvytku v Ukraini [Decentralization and formation of regional development policy in Ukraine]*. Zhalilo J.A. (Eds.). Kyiv: NISS [in Ukrainian].

10. Mykolaichuk M., Lesyk L. (2023). Instrumenty rozvutky ta povoiennoho vidnovlennia terytorii Ukrainy: analitychnyi ohliad [Tools for the development and post-war reconstruction of the territories of Ukraine: an analytical review]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia – Problems of modern transformations. Series: law, public management and administration*, 7. Retrieved from: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-02-10/2023-7-02-10> [in Ukrainian].

11. Pan, Jiang (2021). Instrumentarii zabezpechennia zbalansovanoho investytsiino-innovatsiinoho rozvytku terytorii [Tools for ensuring balanced investment and innovation development of territories]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 17, 55-61 [in Ukrainian].

12. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro zatverdahennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky vid 05 serpnia 2020 roku № 695 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on approval of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027 from August 05 2020, № 695]. (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

13. Natsionalna stratehiia zbilshennia priamykh inozemnykh investytsii v Ukrainu [National Strategy to Increase Foreign Direct Investment in Ukraine]. *UkraineInvest* [website]. Retrieved from: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/fdi-strategy/> [in Ukrainian].

УДК 347.1:342.1

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.2.4>

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД

Сімонцева Л. О. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та права Херсонського державного аграрно-економічного університету
ORCID: 0000-0003-2722-4402

У статті здійснюється аналіз поняття та сутності захисту цивільних прав та інтересів органами публічної влади з точки зору інтегративного підходу. Здійснене розмежування понять захист та охорона. Підкреслено, що захист виступає невід'ємною частиною діяльності органів публічної влади. Він розповсюджується на велику кількість сфер суспільного життя, у тому числі і на цивільно-правову. Зроблено висновок, що захист цивільних прав та інтересів органами публічної влади виступає формою цивільно-правового захисту. У цивільно-правовій науці він визначається як захист цивільних прав та інтересів у адміністративному порядку.

Надано авторське поняття захисту цивільних прав та інтересів органами публічної влади. У статті під ним визначається правомірна реакція юрисдикційних органів публічної влади на порушення цивільного права чи інтересу з застосуванням активних заходів адміністративно-правового характеру з метою припинення правопорушення, відновлення або визнання цивільного права чи інтересу, відшкодування завданої порушенням шкоди.

Захисту цивільних прав та інтересів у адміністративному порядку притаманні загальні та спеціальні ознаки. Загальні ознаки визначають захист як загальне цивільно-правове явище: наявність правопорушення; цивільний інтерес відповідає діючому законодавству; захист здійснюється за волевиявленням потерпілого; обрання потерпілим форми захисту; активна реакція суб'єктів захисту на порушення цивільного права чи інтересу. До спеціальних ознак віднесено: здійснення захисту цивільних прав та інтересів органами публічної влади; застосування під час здійснення захисту специфічних способів захисту адміністративного характеру.

У роботі визначено, що ефективність захисту цивільних прав та свобод залежить від обраного способу захисту та прийомів його реалізації. Встановлено, що застосування інтегративного підходу дає змогу побачити процеси, які уособлюють зближення цивільної та адміністративної галузі права. Це зближення ґрунтується на спільності рис методу правового регулювання обох галузей. Такі інтеграційні процеси дають можливість для формування перспективних прийомів та способів правового регулювання, підвищення ефективності форм захисту цивільних прав та свобод.

Ключові слова: охорона, захист, захист цивільних прав та інтересів, органи публічної влади, метод правового регулювання.

Simontseva L. O. Concept and essence of protection of civil rights and interests by public authorities: an innovative approach

The article analyzes the concept and essence of the protection of civic right and interests of public authorities in terms of the integrative approach. The separation of the defense and protection. It is emphasized that protection is an integral part of the activity of public authorities. It extends to a large number of spheres of public life, including the sphere of civil relations. It is concluded that the protection of civic rights and interests by public authorities is a form of civil-legal protection. In civil law, this type of protection is called the protection of civic rights and interests in administrative order.

The author's concept of protection of civic rights and interests by public authorities is given. This is an unlawful reaction of the jurisdictional authorities to violations of civic right or interest, with the application of active measures of administrative and legal character. The purpose of these measures is to stop the violation, to restore or recognize civil law or interest, to compensate the damage caused by the violation.

Protection of civil rights and interests in administrative order has general and special features. General signs define protection as a general civilly phenomenon: the existence of an offense; civil interest is in accordance with the current legislation; protection is carried out on

the will of the victim; selection of the injured form of protection; active reaction of the subjects of protection to the violation of civic right or interest. Special features include: Protection of civic rights and interests by public authorities; application of specific methods of protection of the administrative character.

The article determines that the effectiveness of protection of civil rights and freedoms depends on the chosen way of protection and methods of its realization. It has been established that the application of the integrative approach allows to see processes that define the convergence of civil and administrative law.

This convergence is based on the common features of the method of legal regulation of both industries. Such integration processes allow for the formation of promising practices and methods of legal regulation, enhancement of the effectiveness of forms of protection of civic rights and interests.

Key words: *Protection, defense, defense of civic rights and interests, public authorities, method of legal regulation.*

Постановка проблеми. Принцип всебічного захисту цивільних прав і інтересів ґрунтується на положеннях ст.ст. 55 і 124 Конституції України та є однією з провідних засад цивільного права України. Ефективність означеного захисту безпосередньо залежить від суб'єктів захисних правовідносин, серед яких важливу роль відіграють органи публічної влади. Цивільно-правові відносини є, насамперед, тими відносинами, що є досить далекими від втручання державного сектору. Однак, у реаліях сьогодення, в якому тісно переплелися інтереси держави Україна та її громадян у протистоянні російській агресії, роль держави у сфері захисту цивільних прав і свобод непинно зростає. Тут мається на увазі не підвищення уваги органів публічного управління до захисту цивільних прав і свобод сучасних українців. А те, що наразі серед майнових чи немайнових прав фізичних і юридичних осіб не має таких, які б не були порушені внаслідок військового конфлікту, що відбувається на території України. Відповідно, питання захисту цивільних прав та інтересів суб'єктів цивільно-правових відносин з боку публічного сектору є важливим і потребує наукового обґрунтування.

Вирішення вказаної задачі неможливе без залучення і належного переосмислення широкого спектру теоретичних категорій, у тому числі й у контексті взаємодії цивільно-правової доктрини з іншими галузями юридичних наук. Зокрема, це стосується публічного управління та адміністрування, що і обумовлює мету дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Захист цивільних прав та інтересів, закріплений главою 3 Цивільного кодексу України неодноразово ставав предметом досліджень учених-цивілістів. Зокрема, В.Д. Андрійцьо, Л.М. Баранової, І.Г. Бережної, С.М. Іванової, Т.М. Піддубної, М.В. Сидоренка, Г.П. Тимченка, Є.О. Харитонова, А.О. Штанька та інших. Втім, вивчаючи проблему захисту цивільних прав та інтересів суб'єктами публічного управління слід розуміти, що ефективність цивільно-правового регулювання має посилюватися продуктивною взаємодією з адміністративно-правовою галуззю, яка безпосередньо регламентує діяльність органів публічного управління та адміністрування. Це призводить до появи інтегративних процесів як у взаємодії норм права та методів правового регулювання, так і вивчення комплексних проблем у юридичній науці. Наразі безпосередньому вивченню проблеми захисту цивільних прав і свобод з боку органів публічної влади присвячено невелику кількість робіт, а саме О. Анпілогова, І. Личенко, О. Шатила, А. Янчука, що свідчить про необхідність проведення подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у формуванні інтегративного підходу до поняття та сутності захисту цивільних прав та інтересів органами публічної влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. У правовій науці інтегративний підхід частіше розглядається не як спосіб наукового вивчення, а як підхід до праворозуміння [1, с. 12-13]. Однак у нашому дослідженні ми звертаємося до нього як складової теоретично-методичних засад вивчення юридичних процесів. У філософії інтеграція розглядається як частина процесу розвитку, що обумовлюється об'єднанням розрізнених частин [2, с. 244]. С.Ф. Клепко визначає важливою складовою інтеграції збільшення інтенсивності взаємозв'язків і взаємодії між елементами [3, с. 14], що вивчаються. Відповідно, у роботі ми розглядатимемо інтеграційний підхід як сукупність прийомів та способів дослідження, спрямованих на формування цілісної системи юридичних явищ, що дають змогу вирішити конкретну проблему правового регулювання – забезпечити захист цивільних прав та свобод органами публічної влади.

У юридичній науці відсутнє визначення поняття «захист цивільних прав та інтересів органами публічної влади», тому маємо визначити це поняття шляхом вивчення споріднених до нього категорій.

Поняття «захист» є досить розповсюдженим в юридичній практиці, адже він є проявом охоронної функції права, яка «у концентрованому вигляді дістає вияв у методах функціонування державних органів... Завдяки їх певній функціональній єдності, процесуальній спрямованості на захист прав і свобод громадянина, вони мають стабілізувати суспільні відносини, охороняти громадянський мир, мінімізувати соціальні конфлікти» [4, с. 179-180]. Таким чином, можна говорити про те, що захист є невід'ємною частиною діяльності органів публічної влади.

Водночас науковці звертають увагу на те, що поняття «захист» не є тотожним з поняттям охорони. Дослідники стикаються з тим, що часто поняття «охорона» виражається через категорію «захист» і навпаки [5, с. 17]. Зокрема, О.І. Мацегорін звертає нашу увагу на те, що «охорона цивільних прав та інтересів має місце на етапі до їх порушення, а цивільно-правовий захист – після їх порушення» [6, с. 144]. П.Ф. Немеш акцентує, що найчастіше у теоретичних і цивілістичних дослідженнях захист розглядається як функція держави, яка має форму спеціальних заходів, що спрямовані на припинення конкретних правопорушень та відновлення порушених інтересів [7, с. 208]. Ми також погоджуємося з позиціями цивілістів, які визнають право на захист не лише за уповноваженими особами, а й за самим суб'єктом чиє право було порушене. Відповідно до цього визначаються юрисдикційні та неюрисдикційні форми цивільно-правового захисту.

Також, Л. Рогач визначає статичність стану правової охорони, що спрямований на попередження правопорушень, усунення перешкод для реалізації прав і свобод та динамічність стану захисту [8, с. 207] шляхом реалізації юридичного інструментарію, спрямованого на відновлення порушених прав і свобод та притягнення винного до юридичної відповідальності.

Всі визначені особливості ми можемо простежити у понятті захисту цивільних прав, який надається Є.О. Харитоновим у його підручнику «Цивільне право України», під яким автор розуміє правомірну реакцію «учасників цивільних відносин, суспільства та держави на порушення, невизнання чи оспорювання цивільного права з метою припинення правопорушення, поновлення чи визнання цивільного права або компенсації завданої уповноваженій особі шкоди» [9, с. 210]. Виходячи з цього, ми приходимо до висновку, що захист цивільних прав і свобод органами публічної влади виступає його формою [10, с. 178-179]), що обумовлюється і ст. 17 глави 3 ЦК України [11].

Як форма цивільно-правового захисту, захист цивільних прав та інтересів органами публічної влади носить як ознаки, що притаманні будь-якому цивільно-правовому захисту, так і характеризується специфічними ознаками. Суть його специфічних ознак полягає у тому, що цей вид захисту тісно пов'язаний з діяльністю органів публічної влади, яка носить адміністративний характер. Підкреслюючи це Є.О. Харитонов визначає цей тип захисту як «захист цивільних прав та інтересів у адміністративному порядку» [9, с. 215].

Відповідно, встановлюючи ознаки захисту цивільних прав та інтересів органами публічної влади, ми вважаємо, що серед них слід визначати загальні та специфічні. Останні До загальних ознак нами відносяться:

- підставами для захисту цивільних прав та інтересів органами публічної влади виступає порушення, невизнання чи оспорювання цивільних прав та інтересів;
- цивільний інтерес підлягає захисту у разі, якщо він не суперечить діючому законодавству;
- захист цивільних прав та інтересів здійснюється на підставі волевиявлення потерпілого, або осіб, які мають матеріальну зацікавленість;
- самостійне обрання потерпілим форми захисту порушеного права чи інтересу;
- активна реакція суб'єктів цивільного захисту на порушення права чи інтересу з метою припинення правопорушення, відновлення чи визнання цивільного права, відшкодування шкоди.

З огляду на адміністративно-правовий характер захисту цивільних прав та інтересів органами публічної влади, ми вважаємо, що до специфічних ознак цієї форми захисту слід віднести:

- здійснення захисту цивільних прав та інтересів здійснюється відповідно до ст. 17 ЦК України органами публічної влади – Президентом України, органами державної влади АРК, органами місцевого самоврядування і їх посадовими (службовими) особами (тобто юрисдикційними органами);
- з метою здійснення захисту застосовуються специфічні способи захисту, що носять адміністративний характер.

Отже, можна говорити про те, що захист цивільних прав та інтересів органами публічної влади представляє собою правомірну реакцію юрисдикційних органів публічної влади на порушення цивільного права чи інтересу з застосуванням активних заходів адміністративно-правового характеру з метою припинення правопорушення, відновлення або визнання цивільного права чи інтересу, відшкодування завданої порушенням шкоди.

Надавши визначення захисту цивільних прав та інтересів органами публічної влади, хочемо звернути також увагу на сутність цих правових відносин, які, на нашу думку, носять інтегративний характер. Визначимо нашу позицію більш докладно.

Розвиток сучасного позитивного права та правової науки неможливий без інтегративних процесів, які обумовлюються діалектикою суспільних відносин. Залучення для захисту і регулювання конкретних суспільних відносин широкого спектру інструментів правового регулювання робить досягнення поставленої мети більш дієвим. Це забезпечується шляхом застосування прийомів, способів і засобів властивих різним галузям права на підставі взаємної інтеграції. Завдяки такому розширенню методологічного потенціалу сучасна наука цивільного права більш повно і змістовно може реалізувати поставлені перед нею завдання щодо захисту цивільних прав та свобод, сприяти утвердженню загальнолюдських

цінностей. Відповідно, не дивлячись на те, що захист цивільних прав і свобод є безпосереднім питанням цивільно-правової науки, неможливо відкидати те, що забезпечення захисту здійснюється з урахуванням особливостей правового статусу органів публічної влади. Реалізація даного статусу у ході забезпечення захисту цивільних прав і свобод здійснюється на підставі норм адміністративного права, які застосовуються суб'єктами публічної служби.

Застосування інтеграційних інструментів під час застосування прийомів та способів правового регулювання стає можливим завдяки розширенню сфери впливу правового регулювання або застосування більш широкого кола правового інструментарію. У випадку, що нами розглядається, розв'язання цивільно-правового конфлікту здійснюється органами публічної влади, які відповідно до ст. 17 ЦК України діють у межах покладених на них повноважень. Тобто відбувається інтеграція цивільно-правової та адміністративно-правової сфер. Зокрема, об'єктами правового захисту виступають цивільні права та інтереси, а суб'єктами захисту є органи публічного управління, діяльність яких носить адміністративний характер і реалізується через застосування юрисдикційних засобів публічного характеру.

Описана інтеграція можлива на підставі того, що у адміністративному праві відносини, які стосуються захисту прав громадян можуть носити не тільки примусовий характер, але й характеризуватися рівністю сторін. У якості прикладу можна навести захист від недобросовісної конкуренції або захист прав споживачів. У таких випадках особа звертається до органів публічної влади з вимогою щодо захисту порушеного права цивільно-правового характеру. При цьому право на звернення і відповідний обов'язок органів публічної влади зреагувати на це звернення по суті є проявом рівності зазначених сторін у відносинах захисту. Таке стає можливим через трансформації адміністративно-правового методу правового регулювання, які передбачають використання окремих елементів диспозитивного методу [11, с. 77] притаманного цивільному праву. Це збільшує можливості до зближення цих систем права та створення нових можливостей адміністративно-правового захисту цивільних прав та інтересів.

Висновки. Виходячи з положень нашого дослідження, ми приходимо до висновку, що захист цивільних прав та інтересів органами публічної влади є правомірною реакцією юрисдикційних органів публічної влади на порушення цивільного права чи інтересу з застосуванням активних заходів адміністративно-правового характеру з метою припинення правопорушення, відновлення або визнання цивільного права чи інтересу, відшкодування завданої порушенням шкоди.

Погляд на адміністративно-правовий захист цивільних прав та інтересів крізь призму інтегративного підходу дає нам можливість визначити, що захист цивільних прав і свобод органами публічної влади здійснюється на підставі зближення (інтеграції) методів адміністративної та цивільної галузей права. І логічним, на нашу думку, має бути те, що чим більше взаємних інструментів створюється у цих двох правових галузях, тим якіснішим буде результат правового регулювання, вище його ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Осадчук М.Ю. Інтегративний підхід у світлі класичної наукової раціональності. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2017. № 2(56). С. 9-13.
2. Філософський енциклопедичний словник / За ред. В.І. Шинкарука. Київ: Абрис, 2002. 751 с.

3. Клепко С.Ф. Інтегративна освіта і поліморфізм знання. Полтава-Харків, 1998. 360 с.
4. Ковальський В.Ф. Охоронна функція права. Монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 336 с.
5. Єщук О.М. Адміністративно-правова охорона: теорія, практика та перспективи розвитку. Монографія. Херсон: Грін Д.С., 2017. 396 с.
6. Мацегорін О.І. Поняття та зміст захисту цивільних прав. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 143-147.
7. Немеш П.Ф. Поняття та співвідношення правової охорони і правового захисту торгівельних марок. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 207-209.
8. Рогач Л.І. Щодо поняття адміністративно-правової охорони. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 206-208.
9. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
10. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Цивільне право України: підручник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Істина, 2009. 816 с.
11. Адміністративне право України: Академічний курс: Підруч.: У 2-х томах: Том 1. Загальна частина. За ред. В.Б. Авер'янова. Київ: Юридична думка, 2004. 584 с.

REFERENCES:

1. Osadchuk M.Iu. (2017). Intehratyvnyi pidkhdid u svitli klasychnoi naukovoї ratsionalnosti. [An integrative approach in the light of classical scientific rationality]. State and regions. Series: Law, 2(56), 9-13, [in Ukrainian].
2. Shinkaruk V.I. (ed.) (2002). *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk*. [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv: Abris, [in Ukrainian].
3. Klepko S.F. (1998). Intehratyvna osvita i polimorfizm znannia. [Integrative education and polymorphism of knowledge]. Poltava-Kharkiv, [in Ukrainian].
4. Kovalskyi V.F. (2010). Okhoronna funktsiia prava. [Protective function of law]. Monograph. Kyiv: Yurinkom Inter, [in Ukrainian].
5. Yeshchuk O.M. (2017). Administratyvno-pravova okhorona: teoriia, praktyka ta perspektyvy rozvytku. [Administrative and legal protection: theory, practice and development prospects]. Monograph. Kherson: Grin D.S., [in Ukrainian].
6. Matsehorin O.I. (2011). Poniattia ta zmist zakhystu tsyvilnykh prav. [The concept and content of the protection of civil rights]. *Journal of the Kyiv University of Law*, 3, 143-147, [in Ukrainian].
7. Nemesh P.F. (2010). Poniattia ta spivvidnoshennia pravovoi okhorony i pravovoho zakhystu torhivelnnykh marok. [The concept and relationship between legal protection and legal protection of trademarks]. *Journal of the Kyiv University of Law*, 3, 207-209, [in Ukrainian].
8. Rohach L.I. (2016). Shchodo poniattia administratyvno-pravovoi okhorony. [Regarding the concept of administrative and legal protection]. *Comparative and analytical*, 6, 206-208, [in Ukrainian].
9. Dzery O.V., Kuznietsovi N.S., Maidanyka (ed.) (2010). *Tsyvilne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: pidruchnyk*. [Civil law of Ukraine. General part: textbook]. Kyiv: Yurinkom Inter, [in Ukrainian].
10. Kharytonov Ye.O., Kharytonova O.I., Startsev O.V. (2009). *Tsyvilne pravo Ukrainy: pidruchnyk*. [Civil law of Ukraine: textbook]. Kyiv: Istyna, [in Ukrainian].
11. Averianova V.B. (ed.) (2004). *Zahalna chastyna*. [General part]. *Administratyvne pravo Ukrainy: Akademichnyi kurs*. [Administrative law of Ukraine: Academic course]. Kyiv: Yuridychna dumka, [in Ukrainian].

УДК 35.082

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.2.5>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ КАТЕГОРІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Сорокіна Н. Г. – доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Навчально-наукового інституту державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
ORCID: 0000-0002-0804-330X
SCOPUS ID: 57222147908
Web of Science ID: 2103-2019

У статті уточнено сутність основних категорій професійної етики та з'ясовано їх роль у професійній діяльності публічного службовця. Зазначено, що професійна етика розкривається через особливі норми, цінності, правила поведінки та конкретизує загальні моральні вимоги, що висуваються до професії публічного службовця. Встановлено, що за своєю суттю професійна етика публічної служби ґрунтуються на: цінностях і нормах українського суспільства як соціального цілого; цінностях і нормах соціальної групи (класу), до якої відноситься публічний службовець; цінностях і нормах публічної служби як особливої соціально-професійної групи; індивідуальних цінностях і нормах публічного службовця як особистості.

Розкрито основні категорії професійної етики, такі як: професійна честь, професійна гідність, справедливість, відповідальність, професіоналізм, гуманізм, репутація. Зазначено, що ці категорії є важливими при дослідженні інституту публічної служби, адже від ціннісних основ публічної служби, моральних якостей публічних службовців, рівня їх відповідальності, професіоналізму, гідності, порядності, чесності та етичної культури залежить ступінь довіри населення до органів влади.

Акцентовано увагу, що чим вище розвинуто у публічного службовця почуття особистої й службової гідності, чим більше він дорожить своєю професійною честю та репутацією, тим більш значуща його соціальна цінність для суспільства. Визначено, що професіоналізм публічних службовців не зводиться тільки до оволодіння ними спеціальними знаннями, уміннями, навичками і досвідом управлінської діяльності, а обов'язковим є наявність у них певних ціннісних орієнтацій та дотримання етичних норм (чесності, безкорисливості, незалежності, непідкупності, щирої зацікавленості у вирішенні існуючих проблем та ін.). Встановлено, що основою реформування публічної служби повинно бути саме підвищення та підтримка високих стандартів доброчесності та професійної етики публічних службовців.

Ключові слова: публічна служба, публічний службовець, професійна етика, справедливість, відповідальність, професіоналізм, гуманізм, репутація, професійна честь, професійна гідність.

Sorokina N. H. Theoretical aspects of research of main categories of professional ethics of public service

The article specifies the essence of the main categories of professional ethics and clarifies their role in the professional activity of a public servant. It is noted that professional ethics is revealed through special norms, values, rules of conduct and specifies the general moral requirements for the profession of a public servant. It has been established that the professional ethics of public service are based on: values and norms of Ukrainian society as a social whole; values and norms of the social group (class) to which the public servant belongs; values and norms of public service as a special socio-professional group; individual values and norms of a public servant as an individual.

The main categories of professional ethics are disclosed, such as: professional honor, professional dignity, justice, responsibility, professionalism, humanism, reputation. It is noted that these categories are important in the study of public service, because the degree of public confidence in public authorities depends on the values of public service, moral qualities of public servants, the level of their responsibility, professionalism, dignity, decency, honesty and ethical culture.

The attention is focused on the fact that the higher developed feeling of personal and official dignity of public servants, the more he values his professional honor, the more significant social value he has to society. It is determined that the professionalism of public servants is not limited to mastering their special knowledge, skills, abilities and experience of management, but it is mandatory that they have certain values and adherence to ethical norms (honesty, selflessness, independence, integrity, sincere interest in solving existing problems, etc.). It is established that the basis for public service reform should be to raise and maintain high standards of integrity and professional ethics of public servants.

Key words: public service, public servant, professional ethics, justice, responsibility, professionalism, humanism, reputation, professional honor, professional dignity.

Постановка проблеми. Проведення структурних реформ в Україні, зокрема реформування державного управління, державної служби, місцевого самоврядування, реформування системи запобігання корупції вимагає формування та підтримки високих стандартів доброчесності на публічній службі. Це, в свою чергу, є одним із важливих завдань модернізації та адаптації публічної служби до стандартів Європейського Союзу в умовах реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в процесі впровадження європейських цінностей і стандартів демократичного врядування.

Слід зазначити, що нові умови розвитку українського суспільства висувають нові вимоги до професійної етики на публічній службі. Істотного коригування потребують соціальні, моральні, професійні та ціннісні установки публічних службовців. Суспільство очікує від них бездоганної чесності, неупередженості та високого професіоналізму. Від морально-етичних якостей публічних службовців, їх самовідданості в служінні суспільному благу безпосередньо залежить ставлення громадян до органів влади [16, с. 195]. Саме тому дослідження основних категорій професійної етики публічної служби є актуальним в сучасних умовах реформування публічної служби.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний науковий доробок у дослідженні різних аспектів професійної етики на публічній службі зробили такі вітчизняні вчені, як: О. Антонова, Т. Василевська, Л. Воронько, Б. Гаєвський, Н. Гончарук, В. Князев, В. Козловський, В. Колтун, Н. Липовська, Н. Нижник, М. Нинюк, О. Олешко, В. Олуйко, М. Пірен, І. Полехіна, М. Ребкало, М. Рудакевич, В. Саламатов, Т. Сенюшкіна, В. Цветков та ін. Але, незважаючи на наукові розробки згаданих вище вчених, розкриття сутності основних категорій професійної етики публічної служби потребує подальшого опрацювання.

Метою статті є уточнення сутності основних категорій професійної етики публічної служби та з'ясування їх ролі у професійній діяльності публічного службовця.

Виклад основного матеріалу. Професійна етика є визначальною для будь-якої професійної діяльності. Вона розкривається через особливі вимоги у сфері моралі, що висуваються до професії. В цьому контексті важливо з'ясувати специфіку професійної етики, яка займається, передусім, нормами, правилами поведінки, конкретизує загальні моральні вимоги щодо своєрідності відповідної професії.

Поняття «професійна етика» у науковій літературі вживається в різних значеннях: 1) як кодекс – набір конкретних норм і принципів поведінки окремої професійної групи; 2) як характер і тип суспільної дії та суспільних відносин за участю певної професійної групи, що відповідає вищим нормам моралі; 3) як різновид соціальної теорії, що осмислює професійну мораль [9, с. 70]. Терміни «професійна мораль» та «професійна етика» часто вживаються як синоніми, хоча це не зовсім правильно, адже прийнято розуміти під поняттям етики – науку про мораль, а термін «мораль» означає соціальні явища, що досліджує дана наука. На

думку М. Рудакевич, «професійна етика це не просто конкретизація загальноетичних норм у професійній сфері, а своєрідна форма самоорганізації моральної свідомості і відповідної професійної поведінки суб'єкта професійної діяльності. Шляхом теоретичного осмислення індивідуального і суспільного морального досвіду професійна група виробляє професійні цінності й норми, яких потрібно дотримуватися, встановлюють правила морального оцінювання рішення, дій, а також виховують (стимулюють) у собі риси характеру, необхідні для моральної діяльності» [9, с. 70].

Ми погоджуємося з думкою Т. Василевської, яка зазначає, що «професійна етика публічної служби є видом управлінської етики, в якому на основі вивчення професійної моралі публічних службовців обґрунтовуються ціннісні орієнтації, моральні аспекти поведінки, норми взаємовідносин між людьми у процесі державно-управлінської діяльності та надаються практичні рекомендації, які зорієнтовані на цю діяльність» [2, с. 10].

За своєю суттю професійна етика публічної служби, на нашу думку, ґрунтуються на: цінностях і нормах українського суспільства як соціального цілого; цінностях і нормах соціальної групи (класу), до якої відноситься публічний службовець; цінностях і нормах публічної служби як особливої соціально-професійної групи; індивідуальних цінностях і нормах публічного службовця як особистості. Вона характеризується такими основними категоріями як професійна честь, професійна гідність, справедливість, відповідальність, професіоналізм, гуманізм, репутація (рис 1.) Тому доречно більш детально зупинитися на розгляді цих категорій з врахуванням їх важливості для публічної служби.



Рис. 1. Основні категорії професійної етики публічної служби

Честь для публічного службовця займає концептуальне місце. Воно означає бути гідним того суспільного та професійного звання, яке ти маєш і відповідати йому з честю. Честь визначається як особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні соціального статусу, роду діяльності й моральних заслуг, а також виражається у відповідному ставленні до людини суспільства, яке рахується з її заслугами та репутацією. До якостей чесної людини, зазвичай, відносять: благородство, гідність, незаплямована репутація і добре ім'я [12, с. 24].

Слід звернути увагу, що поняття «честь» і «служба» тісно пов'язані між собою як суспільні явища. Недарма в минулі часи під честю розумілася висока посада, звання. В житті публічного службовця професійна честь відіграє важливу роль. Як зазначає Т.Е. Василевська, це пов'язано з тим, що, по-перше, «публічний службовець повинен дбати про честь всієї публічної служби та піклуватися про її авторитет. По-друге, публічний службовець повинен дбати про власну професійну честь, тобто про те, щоб бути достойним представником своєї професійної групи» [2, с. 28]. Професійна честь для публічного службовця – це, перш за все, єдність слова і діла.

Честь нерідко ототожнюють з гідністю. Проте це різні моральні якості. Гідність людина одержує від народження за те, що вона людина, а честь треба заслужити своїми справами. Гідність ґрунтується на принципі рівності всіх людей у моральному відношенні, незалежно від їх релігійної, расової, національної чи професійної належності, соціального стану чи репутації [2, с. 28].

Гідність є особливим моральним ставленням людини до себе. Це виявляється в усвідомленні нею моральної рівності з іншими людьми та своєї самоцінності, в ставленні до людини інших людей, в якому визнається її безумовна цінність [13, с. 94].

За визначенням Т. Василевської, «професійна гідність це самооцінка індивідом своєї професійної діяльності, внутрішня впевненість в власній цінності як професіонала, почуття самоповаги до власних професійних надбань» [2, с. 29]. Тобто, професійна гідність публічного службовця тісно пов'язана з його конкретним становищем у колективі, його особистими заслугами і відповідною їм мірою поваги і пошани, тобто пов'язана з честю публічного службовця як представника даної професії, конкретного колективу, та всієї публічної служби.

Як показує досвід і наукові дослідження, чим вище розвинуте у публічного службовця почуття особистої й службової гідності, чим більше він дорожить своєю професійною честю, тим більш значуща його соціальна цінність для суспільства. Таким чином, професійна честь та професійна гідність, взаємно доповнюючи один одного, допомагають підтримувати певний, досить високий рівень моральності публічного службовця [10, с. 59].

Професійна етика публічного службовця пов'язана з поняттям «справедливості». Бути справедливим не так просто, адже публічному службовцю необхідно витратити багато часу та зусиль, щоб досконально дослідити ту чи іншу ситуацію, об'єктивні обставини та прийняти відповідне рішення. Оцінювати за шаблоном або за порадою начальства звичайно набагато легше. Але саме професійна совість, професійна справедливість і спонукає публічного службовця бути справедливим, не піддаючись тиску «згори» та інших зацікавлених сторін.

Суть справедливості, як базового принципу морально-етичної поведінки публічного службовця, виявляється в похідних нормах, які формують справедливі вимоги до професійної діяльності публічного службовця, такі як: чесність, професіоналізм, відданість справі, сумлінність, компетентність, ефективність, кваліфікованість, організованість. Цей принцип ґрунтується також на тому, що дії публічного службовця мають бути своєчасними. Затримка дій чи несвоєчасність прийняття рішень призводять до численних порушень, які спричиняють безладдя у функціонуванні публічних органів і породжують безвідповідальність та несправедливість [9, с. 185].

Ще однією важливою категорією професійної етики є відповідальність. Розкриваючи сутність відповідальності, слід зауважити на тому, що це складне,

багаторівневе явище, що включає в себе економічні, моральні, культурні, психологічні та інші аспекти. Відповідальність також трактується як здійснюваний в різних формах контроль над діяльністю суб'єкта з точки зору виконання прийнятих норм і правил.

Для визначення управлінського контексту відповідальності особливий інтерес становить розкриття її сутності саме у вимірі «відповідальність перед», зокрема, що стосується відповідальності публічних службовців, органів публічної влади перед громадянами. До того ж, значущість цього питання підсилюється в умовах зростання можливостей участі громадян у сфері управління суспільно важливими питаннями. У розрізі досліджень проблем політики відповідальність визначається як обов'язок відповідати за певні дії, бути гарантом чогось, виконувати свої обіцянки, вона пов'язана з обов'язком виправлення завданої будь-кому шкоди своєю дією або навіть понесенням покарання. Відповідальність, також, відносять до здатності й можливості приймати рішення [17, с. 55].

Відповідальність публічного службовця щодо виконання своїх професійних обов'язків значно зростає, коли він відчуває значущість свого покликання, коли він почуває себе представником держави, народу, громади. Визначальними поняттями, які дозволяють більш повно розкрити зміст відповідальності, є свобода, обов'язок, вибір, усвідомлення наслідків своїх дій, підзвітність. В основі відповідальності лежить можливість людини зробити вибір яким чином діяти, яке рішення прийняти. Стосовно цього відзначається, що свобода в деякому значенні є вибором [1, с. 288].

Таким чином, відповідальність належить до переліку основних характеристик публічної служби. Вона є необхідним елементом, який забезпечує відповідність діяльності суб'єктів владних повноважень очікуванням, інтересам, потребам громадян, адже покладена в основу побудови відносин між державою, громадянином, суспільством. Професійна відповідальність публічного службовця пов'язана з наявністю соціальних цінностей, специфічних професійних норм і правил та свободою вибору, що детерміновані умовами публічної служби і які регулюють поведінку публічного службовця у процесі його діяльності. Вважаємо, що професійна відповідальність у структурі особистості публічного службовця є сукупністю професійно важливих якостей, що проявляються у діяльності та мають вплив на її ефективність. Тому професійна відповідальність є особливо дієвою, коли вона стає похідною внутрішньої моральної відповідальності людини.

З огляду на тему дослідження важливо також зупинитися на понятті гуманізму. У класичному значенні гуманізм (від латинського *humanus* – людський, людяний) – це світоглядний імператив, який проголошує цінність людини, її право на розвиток і прояв своїх позитивних здібностей, на вільну і відповідальну участь у житті світу і суспільства [8]. Принцип гуманізму покликаний зміцнити моральну основу публічної служби. Повага публічного службовця до людини повинна бути заснована на визнанні його переваг, заслуг, високих якостей, значущості, цінності, унікальності. Тобто цей принцип означає закріплення у правових формах відносин між людиною, державою і суспільством на основі визнання самоцінності людської особистості, невід'ємності її прав і свобод, поважання її гідності, захисту від свавільного втручання у сферу особистого життя [5, с. 53].

Слід зазначити, що принцип гуманізму є невід'ємною складовою моральних основ публічної служби. Він зобов'язує визнавати, дотримуватися і захищати права і свободи людини і громадянина. Цей принцип вимагає від публічного службовця поваги до кожної людини, визнання суверенітету особистості і її гідності,

бути ввічливим, тактовним, толерантним і скромним. Причому це має не тільки виявлятися зовні, але і стати внутрішнім імперативом чиновника.

Професіоналізм, як одна з важливих категорії професійної етики є необхідним атрибутом ефективної влади. Категорія «професіоналізм» за своєю ретроспективою є більше молодію, а за психологічним наповненням повсякденною, ніж чітко визначеною категорією. Тому найчастіше його розуміють як ефективне здійснення трудової діяльності та пов'язують із певною професією, зокрема з поняттям «професіонала» як фахівця певної справи [4, с. 24]. Однак таке розуміння обмежує природу досліджуваного феномена.

В літературі зустрічаються деякі формулювання терміну «професіоналізм», які, на нашу думку, є більш фрагментарними. Так, М. Синявіна визначає, що професіоналізм складається з відповідних знань та професійних здібностей [11, с. 174]. Системоутворюючою ідеєю називає професіоналізм М. Міненко, виділяючи його «регулятивні складники – професійну компетентність, професійні вміння, професійну майстерність» [6, с. 11]. Л. Плаксі, присвячуючи статтю вивченню потреб у «професійній майстерності державних службовців» [7, с. 206 – 212], зосереджується на їх професійних знаннях, які отримуються під час підвищення кваліфікації.

Однак, як зазначає І.В. Шпекторенко, роль професійних знань, на основі яких формуються відповідні уміння, у даному випадку виконує професійна компетентність і це поняття є ширшим за знання, воно охоплює уміння, навички, професійні якості, здатності і здібності. На думку автора, основу професіоналізму становлять ціннісно-орієнтаційні та компетентнісні якості (професійно важливі якості, професійна культура, професійна научуваність, професійна компетентність, професійний досвід) у поєднанні з досвідом, індивідуальним внеском людини в розвиток професії [14, с. 182].

На публічній службі професіоналізм відіграє важливу роль, так як публічний службовець повинен бути не просто виконавцем доручень, а професіоналом своєї справи. Іншими словами, для публічного службовця дуже важлива професійна освіта і професійний досвід, який накопичується в процесі проходження служби, а також здатність застосувати свої знання і навички. Довіра до влади знижується через прихід на службу так званих професіоналів, які в достатній мірі не володіють необхідними знаннями, уміннями та методами публічного управління, а також загальною, морально- етичною та правовою культурою.

Ми погоджуємося з думкою Т.Е. Василевської, яка зазначає, що особливо серйозні деформації у публічно-управлінській діяльності виходять саме з відсутності взаємопов'язаності професіоналізму та професійно-етичних вимірів професії. Зокрема, неухвалене ставлення до громадян-відвідувачів, використання службового становища, нехтування інтересами тих чи інших соціальних груп іноді сприймаються як другорядні фактори управлінської справи й не розглядаються як нівеляція професійності. В цьому випадку публічний службовець може бути високим професіоналом, не дотримуючись професійно-етичних вимог [3, с. 157].

Переважна більшість сучасних учених підкреслюють, що професіоналізм – це не тільки досягнення людиною високих професійних результатів, не тільки висока продуктивність праці, а й обов'язково наявність його психологічних компонентів: внутрішнього ставлення людини до своєї праці, до професії, її психічних станів та якостей.

На нашу думку, професіоналізм публічних службовців не зводиться тільки до оволодіння ними спеціальними компетенціями, тобто спеціальними знаннями,

уміннями, навичками і досвідом управлінської діяльності, які можуть і повинні застосовуватися у виконанні ними своїх обов'язків. Важливим компонентом професіоналізму публічних службовців виступають ціннісно-нормативні, морально-етичні пріоритети особистості. Адже ефективність їх роботи визначається не тільки професійними знаннями і практичним досвідом, але і ціннісними орієнтаціями та дотриманням певних етичних норм (чесності, безкорисливості, незалежності, непідкупності, щирої зацікавленості у вирішенні існуючих проблем і в реалізації ініціатив громадян та ін.), володіння якими є необхідним для підвищення морально-етичних основ публічної служби.

Як зазначалося вище, репутація також є важливою категорією професійної етики. Репутація – це найважливіший на сьогодні нематеріальний актив, який формується людиною протягом усього життя, але в той же час, який можна втратити в одну мить. Репутація публічного службовця, за визначенням Л. Яцуби, «це суспільна оцінка його професійних та службових якостей за результатами виконання ним своїх службових обов'язків. Вона безпосередньо залежить від нього самого, так і зумовлена умовами, у яких він працює (імідж та репутація державного органу та державної служби)» [15, с. 182.]. Учений робить висновок, що імідж публічної служби утворюється на основі репутації кожного окремого публічного службовця (його професійних та особистих моральних якостей). На нашу думку, учений говорить саме про ділову репутацію, так як поняття «ділова репутація» вужче ніж поняття «репутація». Це пов'язано з тим, що ділова репутація охоплює оцінку особи (юридичної особи) лише у сфері суспільно-виробничих відносин.

Таким чином, ділова репутація публічного службовця створюється його наполегливою та довгою працею. Вона складається з особистісно-професійних якостей публічного службовця, навичок, професіоналізму, взаємодії з суспільством, поведінки і популярності. Ділова репутація може бути як позитивною, так і негативною. Як правило, негативних ділових репутацій, виходячи з результатів багатьох опитувань, більше, ніж позитивних. Причиною цього, в першу чергу, є корупція на публічній службі та недбале ставлення до своєї роботи в цілому. На наше переконання, публічний службовець зобов'язаний бути чесним, володіти високою кваліфікацією, глибокими професійними і особистісними якостями, знати закони, враховувати думки і потреби населення і не зловживати своїм службовим становищем. Завдяки цим якостям, у нього створюється позитивна ділова репутація.

Висновки. Отже, на сьогодні такі категорії професійної етики, як професійна честь, професійна гідність, справедливість, відповідальність, професіоналізм, гуманізм, репутація, – є дуже важливими при дослідженні інституту публічної служби, адже від ціннісних основ публічної служби, моральних якостей публічних службовців, рівня їх відповідальності, порядності, чесності та етичної культури залежить ступінь довіри населення до органів влади. У демократичному суспільстві громадяни мають довіряти владним інститутам. Крім того, суспільство повинно бути впевнено у відкритості і щирості влади, а також в її готовності діяти не тільки ефективно, а й з дотриманням встановлених етичних норм і правил. Для цього важливим є формування професійної етики на публічній службі, поширення знання етичних та етикетних норм, стандартів, правил поведінки. Ввічливість, коректність, відповідальність, стриманість, висока культура спілкування, чесність, гідність повинні стати нормами у взаємовідносинах публічного службовця із громадянами. Тому основою реформування публічної служби повинно бути саме підвищення та підтримка високих стандартів доброчесності та професійної етики публічних службовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бондарчук М. М. Філософсько-правове обґрунтування взаємозалежності принципів «свобода» та «відповідальність». *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 1. С. 286 – 288.
2. Василевська Т. Е. Етика державних службовців і запобігання конфлікту інтересів / уклад. О. М. Руденко. Київ : НАДУ, 2013. 76 с.
3. Василевська Т. Е. Етичні компетентності публічних службовців в контексті реформування публічного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2018. № 1(60). С. 155 – 161.
4. Дзюбо М. Ю., Прищак М. Д. Професіоналізм керівника. *Знання. Освіта. Освіченість*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. з різноманітних проблем сучасної освіти, 28 – 29 вересня 2018 р. С. 23 – 25.
5. Линдюк О. А. Гуманізація державної служби в контексті європейської інтеграції України. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 37 – 38(11 – 12). С. 50 – 56.
6. Міненко М. П. Науково-теоретичні основи діяльності центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій в Україні : автореф. дис. ... канд. наук. держ. упр. : 25.00.03. Дніпропетровськ, 2005. 20 с.
7. Плаксі Л. Вивчення реальних потреб у професійній майстерності державних службовців – визначальний етап у підвищенні їх кваліфікації. *Вісн. УАДУ*. 1999. № 3. С. 206 – 212.
8. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю. Шемшученка, В. Бабкіна. Київ : Генеза, 1997. 400 с.
9. Рудакевич М. І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління : монографія. Тернопіль : Вид-во АСТОН, 2007. 400 с.
10. Серьогін С. М., Сорокіна Н.Г. Поняття «честь», «гідність» у контексті професіоналізації публічної служби. *Аспекти публічного управління*. 2016. Т. 4, № 8(34). С. 57 – 64.
11. Синявіна М. В. Питання вдосконалення добору кадрів в органи державного управління та місцевого самоврядування. *Держава та регіони : наук.-вироб. журн. («ЗІДМУ»)*. Сер. «Держ. упр.» 2006. № 3. С. 172 – 175.
12. Сорокіна Н. Г. Професійна честь як важливий моральний чинник ефективної діяльності публічного службовця. *Теорія та практика державної служби* : матер. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 11 листопада 2016 р. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2016. С. 23 – 25.
13. Тофтл М. Г. Сучасний словник з етики : словник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
14. Шпекторенко І. В. Професійна мобільність державного службовця: монографія. Дніпропетровськ : Моноліт, 2009. 242 с.
15. Яцуба Л. Репутація державного службовця як складова іміджу державної служби. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 3(14). С. 178 – 183.
16. Serohin S., Sorokina N., Pysmennyi I. Restoring trust in government as a prerequisite for the formation of effective public administration in Ukraine. *Public Policy and Administration*. 2020. 19(4). 195 – 208. URL: doi:10.13165/VPA-20-19-4-14
17. Tarasenko T., Sorokina N. Theoretical aspects of consideration of ethics and responsibility in public administration. *Recht der Osteuropaischen Staaten (ReOS)*. 2020. № 03. С. 54-57.

REFERENCES:

1. Bondarchuk M. M. (2017) *Filosofs'ko-pravove obgruntuvannja vzajemozalezhnosti pryncypiv «svoboda» ta «vidpovidal'nistj»*. Porivnjalno-analitychne pravo. № 1. S. 286 – 288.
2. Vasylevsjka T. E. (2013) *Etyka derzhavnykh sluzhbovciv i zapobighannja konfliktu interesiv / uklad. O. M. Rudenko*. Kyjiv : NADU, 76 s.
3. Vasylevsjka T. E. (2018) *Etychni kompetentnosti publichnykh sluzhbovciv v konteksti reformuvannja publichnogho upravlinnja. Teorija ta praktyka derzhavnogho upravlinnja*. № 1(60). S. 155 – 161.
4. Dzubko M. Ju., Pryshhak M. D. (2018) *Profesionalizm kerivnyka. Znannja. Osvita. Osvichenistj: mater. mizhnar. nauk.-prakt. konf. z riznomanitnykh problem suchasnoji osvity*, 28 – 29 veresnja 2018 r. S. 23 – 25.
5. Lyndjuk O. A. (2016) *Ghumanizacija derzhavnoji sluzhby v konteksti jevropejskoij integraciji Ukrajiny. Aspekty publichnogho upravlinnja*. № 37 – 38(11 – 12). S. 50 – 56.
6. Minenko M. P. (2005) *Naukovo-teoretychni osnovy dijalnosti centriv perepidgotovky ta pidvyshhennja kvalifikaciji pracivnykiv orghaniv derzhavnoji vlady, orghaniv miscevogho samovrjaduvannja, derzhavnykh pidpryjemstv, ustanov i orghanizacij v Ukrajinі : avtoref. dys. ... kand. nauk. derzh. upr. : 25.00.03. Dnipropetrovs'jk*, 20 s.
7. Plaksij L. (1999) *Vyvchennja realnykh potreb u profesijnij majsternosti derzhavnykh sluzhbovciv – vyznachal'nij etap u pidvyshhenni jikh kvalifikaciji*. Visn. UADU. № 3. S. 206 – 212.
8. Shemshuchenka Ju., Babkina V. (ed.) (1997) *Politologichnyj encyklopedychnyj slovnyk*. Kyiv : Gheneza, 400 s.
9. Rudakevyh M. I. (2007) *Profesijna etyka derzhavnykh sluzhbovciv: teorija i praktyka formuvannja v umovakh demokratyzaciji derzhavnogho upravlinnja : monohrafija*. Ternopilj : Vyd-vo ASTON, 400 s.
10. Serjoghin S. M., Sorokina N. Gh. (2016) *Ponjattja «chestj», «ghidnistj» u konteksti profesionalizaciji publichnoji sluzhby. Aspekty publichnogho upravlinnja*. T. 4, № 8(34). S. 57 – 64.
11. Synjavina M. V. (2006) *Pytannja vdoskonalennja doboru kadriv v orghany derzhavnogho upravlinnja ta miscevogho samovrjaduvannja. Derzhava ta rehiony : nauk.-vyrob. zhurn. («ZIDMU»)*. Ser. «Derzh. upr.». № 3. S. 172 – 175.
12. Sorokina N. Gh. (2016) *Profesijna chestj jak vazhlyvyj moral'nij chynnyk efektyvnoji dijalnosti publichnogho sluzhbovcja. Teorija ta praktyka derzhavnoji sluzhby : mater. nauk.-prakt. konf., m. Dnipropetrovs'jk, 11 lystopada 2016 r. Dnipropetrovs'jk : DRIDU NADU*, S. 23 – 25.
13. Toftul M. Gh. (2014) *Suchasnyj slovnyk z etyky : slovnyk*. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 416 s.
14. Shpektorenko I. V. (2009) *Profesijna mobiljnistj derzhavnogho sluzhbovcja: monohrafija*. Dnipropetrovs'jk : Monolit, 242 s.
15. Jacuba L. (2012) *Reputacija derzhavnogho sluzhbovcja jak skladova imidzhu derzhavnoji sluzhby. Derzhavne upravlinnja ta misceve samovrjaduvannja. Vyp. 3(14)*. S. 178 – 183.
16. Serohin S., Sorokina N., Pysmennyi I. (2020) *Restoring trust in government as a prerequisite for the formation of effective public administration in Ukraine. Public Policy and Administration*. 19(4). 195 – 208. URL: doi:10.13165/VPA-20-19-4-14
17. Tarasenko T., Sorokina N. (2020) *Theoretical aspects of consideration of ethics and responsibility in public administration. Recht der Osteuropaischen Staaten (ReOS)*. № 03. C. 54-57.

УДК 35.085

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.2.6>

ЕФЕКТИВНЕ ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ КУЛЬТУРИ В ІНТЕРЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: КЛЮЧОВІ МІЖНАРОДНІ ВИМІРИ

Яшина О. М. – аспірантка кафедри публічного управління та права
Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»
ORCID: 0000-0003-4972-749X

Висоцька О. Є. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри
філософії Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної ради»
ORCID: 0000-0002-1265-7582
Researcher ID: ABG-4518-2021

У статті розглянуто питання ефективного впровадження державного управління у сфері культури в контексті ідей сталого розвитку, з'ясовано важливість врахування соціальних, економічних та екологічних аспектів при формуванні державної політики у сфері культури. Стаття ґрунтується на аналізі міжнародних і національних досліджень, публікацій і звітів, а також на досвіді таких міжнародних організацій як ЮНЕСКО та ОЕСР. Звернено увагу на роль держави в підтримці розвитку культурних індустрій, створенні умов для поширення культурного туризму, захисті культурної спадщини та розвитку міжкультурного діалогу. Особлива увага приділяється державній політиці у сфері культури в інтересах сталого розвитку, доводиться необхідність впроваджувати ефективні моделі культурної дипломатії на основі відповідних міждержавних та національних програм. Автори визначають важливість формування системи державного управління, яка сприятиме розвитку культури в контексті сталого розвитку. У статті наголошується, що для досягнення цієї задачі необхідно розвивати співпрацю між державними та приватними структурами, а також між державою та громадянським суспільством. Доводиться, що державне управління у сфері культури в інтересах сталого розвитку сприяє реалізації глобальних цілей сталого розвитку ООН і забезпеченню добробуту суспільства. У цьому контексті державне управління у сфері культури має бути ефективним та орієнтованим на результат, а також враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін, включно з працівниками культури, громадськістю та представниками бізнесу. Сприяння збереженню та популяризації культурної спадщини підвищує рівень соціальної згуртованості і сприяє забезпеченню справедливості між поколіннями. Автори наголошують на необхідності врахування міжнародних вимірів ефективного державного управління сферою культури із залученням питань сталого розвитку при розробленні та вдосконаленні державної політики у сфері культури в Україні.

Ключові слова: державне управління, культура, сталий розвиток, міжнародні виміри, ефективність, інновації.

Yashyna O. M., Vysotska O. E. Effective public management of culture for sustainable development: key international dimensions

The article examines the issue of effective implementation of public administration in the field of culture in the context of sustainable development, and the importance of taking into account social, economic and environmental aspects in the formation of public policy in the field of culture. The article is based on an analysis of international and national studies, publications and reports, as well as the experience of international organizations such as UNESCO and the OECD. Attention is drawn to the role of the state in supporting the development of cultural industries, creating conditions for the spread of cultural tourism, protecting cultural heritage and developing intercultural dialogue. Particular attention is paid to the state policy in the field of culture in the interests of sustainable development, and the need to implement effective models of cultural diplomacy on the basis of relevant international and national programs is argued. The

authors emphasize the importance of forming a public administration system that will promote the development of culture in the context of sustainable development. The article emphasizes that in order to achieve this task, it is necessary to develop cooperation between public and private structures, as well as between the state and civil society. It is proved that public administration in the field of culture for sustainable development will contribute to the realization of the UN global sustainable development goals and ensure the well-being of society. In this context, public administration in the field of culture should be effective and result-oriented, and take into account the interests of all stakeholders, including cultural workers, the public and business representatives. Promoting the preservation and popularization of cultural heritage increases the level of social cohesion and promotes intergenerational equity. The authors emphasize the need to take into account the international dimensions of effective public administration of the cultural sphere with the involvement of sustainable development issues in the development and improvement of state policy in the field of culture in Ukraine.

Key words: public administration, culture, sustainable development, international dimensions, efficiency, innovation.

Постановка проблеми. Культура відіграє важливу роль у формуванні суспільної свідомості та створенні умов для сталого розвитку. Державне управління у сфері культури має ключове значення для забезпечення збереження культурної спадщини, розвитку культурних індустрій та формування сприятливого середовища для культурного туризму. Однак, незважаючи на значущість культури, існує низка проблем, які ускладнюють ефективне державне управління в цій галузі. Однією з них є відсутність системного підходу до державного управління у сфері культури. Часто державна політика в цій галузі орієнтована на звирішення поточних питань, але не враховує довгострокові перспективи та потреби майбутніх поколінь. Крім того, відсутність збалансованого підходу до управління культурою може призводити до її комерціалізації та втрати справжньої цінності. Іншою проблемою є недостатня фінансова підтримка держави для культурних програм і проєктів. Нерідко державні кошти витрачаються неефективно, без чіткої стратегії та планування, що призводить до низької ефективності державних програм і проєктів у сфері культури. Також існує проблема обмеженого доступу до культурних ресурсів і послуг для широких верств населення, що може призвести до зниження рівня освіти, культурної активності та творчої діяльності в суспільстві. Ще однією проблемою є недостатня взаємодія між державними та приватними організаціями у сфері культури. У деяких випадках приватні організації можуть не мати достатнього доступу до державних фінансових ресурсів та інфраструктури, що ускладнює розвиток культурних індустрій.

У світлі перерахованих вище проблем, ефективне державне управління у сфері культури є необхідною складовою забезпечення сталого розвитку та збереження культурної спадщини. Однак для досягнення цієї мети необхідно брати до уваги міжнародний досвід та світові тренди реалізації державного управління у сфері культури, а також створювати ефективну систему державного управління, яка б враховувала інтереси всіх зацікавлених сторін, включно з працівниками культурної сфери, громадськістю та представниками бізнесу. Також є потреба у розумінні різних глобальних викликів, зокрема, таких як зміна клімату та цифрова трансформація, й їхнього впливу на культурні індустрії та суспільство загалом. Державне управління у сфері культури має адаптуватися до цих викликів і включати їх у свої стратегії та програми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що ефективне державне управління у сфері культури є важливим чинником для досягнення сталого розвитку суспільства. Зокрема, управління культурними ресурсами може мати позитивний ефект на економічне зростання, соціальну інтеграцію та поліпшення якості

життя населення. Серед авторів, чий дослідження та публікації підтверджують важливість ефективного державного управління у сфері культури для сталого розвитку суспільства, можна назвати таких як О.С. Батіщева [1], Н.М. Драгомирецька, С.С. Дружинін, С.В. Думинська, Р.П. Жилавська, Ю.В. Ковальова [3], І. Безгін, А.Є. Бернадська, І.С. Кочарян, О.Ю. Успенська [7], М.А. Місевич [8], Л.Л. Палехова [10], О. Н. Даксбері, М.С. Джаннотт [15], К.А. Кангас, Де Бьокелаер [16], та інші. В їхніх працях підкреслюється роль культурних ресурсів в економічному та соціальному розвитку, а також важливість врахування глобальних викликів, таких як зміна клімату та цифрова трансформація, при державному управлінні у сфері культури. Також виявлено певні стратегії державного управління у сфері культури в різних країнах, включно з механізмами фінансування, підтримки культурних індустрій та оцінки ефективності діяльності.

Загалом, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про необхідність системного та міждисциплінарного підходу до державного управління у сфері культури, що враховує економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти.

Мета статті – розкрити ключові міжнародні виміри ефективного державного управління у сфері культури в контексті сталого розвитку суспільства, а також виявити найкращі практики його реалізації.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі культура є найважливішим чинником сталого розвитку суспільства. Однак, незважаючи на це, питання державного управління у сфері культури залишаються актуальними та викликають багато дискусій.

Генеральна Асамблея ООН 25 вересня 2015 р. прийняла Порядок денний для сталого розвитку – 2030 «Цілі сталого розвитку», що виступає основою світової державної політики щодо трансформації суспільства у найближчі десятиліття [23]. Цілі сталого розвитку розкривають взаємозв'язок та баланс економічних, соціальних, екологічних, інституційних та інноваційно-технологічних компонентів для забезпечення майбутніх поколінь здатністю задовольняти власні потреби. Серед головних аспектів державного управління визначено і сталий розвиток сфери культури в контексті збереження та підтримання культурного різноманіття, розкриття інтелектуального потенціалу людини [23]. Відповідно до Указу Президента України № 722/2019 від 30 вересня 2019 р. «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», нашою державою підтримано проголошені «Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року», які були адаптовані до умов України та викладені у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» та Стратегії сталого розвитку України до 2030 року [11], корегуючи також із Національною парадигмою сталого розвитку України [9].

На важливості культури у сталому розвитку суспільства наголошують чимало дослідників. Зокрема, Н. Даксбері, К.А. Кангас, Де Бьокелаер звертають увагу на роль культурних ресурсів в економічному та соціальному розвитку, визначаючи, які стратегії «культурної політики/політик можуть сприяти досягненню траєкторій сталого розвитку» [16, р. 129] у напрямку не лише збереження культурної спадщини, але й суспільного переходу до більшої сталості. У цьому плані найефективнішим є комплексний підхід до державного управління, який застосовує всі аспекти культурної діяльності та взаємодію між ними, куди також необхідно включати такі чинники як відмінності в культурних традиціях і національних особливостях [22], а також враховувати різноманітні глобальні виклики.

Одна із ключових стратегій ефективного державного управління у сфері культури заснована на ідеях підтримки прав людини і підкреслює значущість

гарантування доступу до культурних ресурсів, поваги до культурного різноманіття та захисту прав тих, хто зайнятий у культурній сфері. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження, ухвалена у 2005 році, є важливим міжнародним інструментом для підтримки такого підходу [6]. Вона відіграє значну роль у сприянні захисту та збереженню культурної спадщини, включаючи матеріальну та нематеріальну. Конвенція ЮНЕСКО про культурну спадщину була ратифікована багатьма країнами, що сприяло підтримці зусиллям з розбудови потенціалу та збереження культурної спадщини в усьому світі. При цьому ЮНЕСКО запроваджено кілька підходів до осмисленн ролі культури – як унікального виміру сталого розвитку, з одного боку, а також як рушійної сили та чинника сталого розвитку [14, р. 326]. Суттєве значення для культурної сфери мають також такі міжнародні договори як Конвенція про біологічне різноманіття [5] та Паризька угода про зміну клімату, оскільки збереження та захист природних ресурсів може допомогти зберегти об'єкти культурної спадщини. Уряди різних країн сьогодні мають розробляти та реалізовувати культурну політику, яка сприяє захисту та збереженню культурної спадщини, а також розвитку культурних індустрій. Ефективне державне управління вимагає довгострокового бачення та відданості справі збереження культурної спадщини [6].

Дієвою практикою ефективною державної політики на міжнародному рівні є культурна дипломатія, що сприяє міжкультурному взаєморозумінню та співпраці, а також є важливим інструментом у просуванні сталого розвитку. Завдяки культурній дипломатії різні держави здатні презентувати свої культурні цінності для ведення діалогу з іншими країнами з питань, пов'язаних з культурою та сталим розвитком [24, р. 146]. Культурна дипломатія виступає важливим інструментом міжнародного співробітництва як ненасильницького за змістом [12, р. 93] та передбачає формування взаємовигідних партнерських відносин із сусідніми державами шляхом формування та підтримки спільного позитивного культурного простору.

З іншого боку, культурна дипломатія реалізує захист національних інтересів та вирішує завдання, які спрямовані на розвиток країни, створення, зокрема, її привабливого іміджу не тільки серед інших держав, але й для своїх власних громадян [2, с. 17]. З точки зору внутрішнього змісту політики держави ефективна стратегія реалізації культурної дипломатії сприятиме зміцненню почуття національної гордості та ідентичності серед громадян, що включає демонстрацію досягнень країни та її внесок у світову культуру. Це особливо важливо для цементування загальної єдності громадянського суспільства, яка формує бачення причетності громадян до життя країни, а також довіру до органів державної влади. Як показав досвід перших місяців широкомасштабної війни саме реалізація політики об'єднання у боротьбі з ворогом значно підвищила стійкість української держави, а також збільшила впевненість громадян у перемозі. Тому вироблення ефективною стратегії політики держави у сфері культури з використанням інструментарію публічної дипломатії має стати важливим внеском у досягнення сталого розвитку всіх інших сфер суспільства.

Загалом, культурна дипломатія спрямована на побудову та зміцнення відносин між країнами та громадами через культурний обмін та співпрацю. Вона може набувати різних форм і реалізовуватися різними способами, зокрема, через організацію культурних фестивалей та заходів, які демонструють унікальні традиції, мистецтво, музику чи національну кухню. Також важливе значення має

організація програм обміну, що дозволяють митцям, науковцям та студентам подорожувати до інших країн і знайомитися з їхніми культурами. Посольства та консульства слугують центрами культурної дипломатії. Саме на їх базі можна проводити культурні заходи, мистецькі виставки та вистави, які популяризують культуру та спадщину своєї країни. Культурна дипломатія має на меті сприяти міжкультурному розумінню, налагодженню відносин та мирній співпраці між країнами та громадами, слугує «м'якою силою» впливу на політику держав [24, р. 142]. Дж. С. Най, автор концепції «м'якої влади» в її основі вбачав привабливість чи спокусу [19, р. 29]. Україні для просування своїх цінностей необхідно спиратися на різні форми реалізації культурної дипломатії, особливо зараз, в умовах війни, для привернення постійної уваги до потреб нашого суспільства у військовій та гуманітарній допомозі.

Важливим міжнародним виміром ефективності державного управління сферою культури в інтересах сталого розвитку є вироблення стратегій із реалізації відповідних міждержавних та національних програм. При цьому слід враховувати те, що моделі державного управління у сфері культури дуже різняться в різних країнах, відображаючи унікальний політичний, соціальний та культурний контекст кожної країни.

В Європейському союзі (ЄС) наявний широкий спектр програм та ініціатив, спрямованих на підтримку і розвиток культурної сфери, включно з культурними проєктами та заходами, обміном досвіду і знаннями між різними країнами, а також підтримкою культурних інституцій. ЄС на основі Європейської культурної конвенції (англ. *European Cultural Convention*) здійснює підтримку культурної сфери через такі програми, як «Культурна програма Європейського Союзу» (англ. *Culture Programme of the European Union*, сайт <https://culture.ec.europa.eu/>), «Програма «Європа середніх віків» (англ. *Europe in the Middle Ages Programme*), «Програма «Європейська культурна спадщина» (англ. *European Heritage Programme*) тощо [13; 20]. Зокрема, в рамках Днів європейської спадщини (англ. *European Heritage Days*) у 2022 році була проведена спільна акція Ради Європи та Європейської Комісії, спрямована на захист європейської культурної спадщини в контексті кліматичних змін та погіршення стану довкілля. При цьому особлива увага приділялася «активній ролі громад та спадщини у процесі побудови більш сталого майбутнього» [17, р. 8].

Цікавим можна також вважати досвід США, що мають високо децентралізовану модель державного управління у сфері культури, з федеральним фінансуванням основних культурних інституцій, однак в рамках таких програм як «Програма територій національної спадщини» (англ. *National Heritage Areas Program*, сайт <https://www.nps.gov/orgs/1524/index.htm>), «Національна програма з гуманітарних досліджень» (англ. *National Endowment for the Humanities*, сайт <https://www.neh.gov/>), «Національна програма з мистецтва» (англ. *National Endowment for the Arts*, сайт <https://www.arts.gov/>) здійснюють підтримку різних складових сфери культури.

В Австралії культурна сфера також отримує значну підтримку з боку уряду. У 2020 році було ухвалено «Національний план мистецтв і культури на 2020-2030 роки», який ставить за мету розвиток культурної індустрії, підтримку творчих індустрій і розширення доступу до культури для всіх жителів Австралії. План включає заходи з підтримки культурних інститутів, розвитку культурного туризму і створення нових культурних заходів. В Австралії державне управління культурною сферою здійснюється через федеральне агентство «Рада з мистецтва

Австралії» (англ. *Australia Council for the Arts*, сайт <https://australiacouncil.gov.au/about-us/>), що підтримує та фінансує різноманітні культурні проекти, організації та заходи. Крім того, уряд Австралії також проводить різноманітні дослідження та аналізи, спрямовані на вивчення стану культурної сфери в країні та визначення найефективніших способів її розвитку.

Ще одним важливим міжнародним виміром ефективного державного управління в інтересах сталого розвитку є взаємодія між державним і громадянським секторами у сфері культури. Це підхід, заснований на партнерстві та співпраці між державою, культурними установами та громадськими організаціями. У Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» визначаються головні аспекти формування інститутів громадянського суспільства, серед яких особливе значення має «забезпечення незалежної діяльності об'єднань громадян, посилення їх впливу на прийняття суспільно важливих рішень;... проведення регулярних консультацій з громадськістю з важливих питань життя суспільства і держави; проведення всеукраїнських та місцевих референдумів як ефективних форм народного волевиявлення, участі народу у прийнятті суспільно важливих рішень» [4].

Ефективне державне управління сферою культури вимагає взаємодії з громадами та органами державної влади, щоб забезпечити представлення інтересів громадян у культурній політиці та прийнятті рішень, зрозуміти їхні культурні потреби та прагнення. Це може допомогти сприяти сталому розвитку та забезпечити збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь. Цього можна досягти через консультації з громадою, громадські форуми та інші заходи із залучення громадян до прийняття рішень, що допомагатиме побудувати довіру та створити відчуття їх причетності до культурної діяльності. Важливим аспектом є участь громадян і громадських організацій у процесі ухвалення рішень і реалізації проектів у галузі культури. Необхідно розвивати партнерство між державними та приватними організаціями, а також співпрацю між різними культурними інституціями та організаціями.

Перспективною практикою реалізації державної політики у сфері культури можна назвати сталий туризм, що є важливим рушієм економічного розвитку, який, однак, може мати негативний вплив на культурну спадщину та навколишнє середовище. Ефективне державне управління сферою культури вимагає збалансування економічних вигод від туризму з необхідністю захисту культурної спадщини та природного середовища. В останні роки сталий туризм у сфері культури набув значного розвитку, оскільки багато країн та міжнародних організацій пропaгують відповідальні та сталі туристичні практики, які враховують збереження культурної спадщини та сприяють розвитку місцевих громад [20–21].

Всесвітня туристична організація ООН (англ. «*World Tourism Organization*», скорочено *UNWTO*) визначила культурний туризм життєво важливим елементом сталого розвитку, підкреслюючи важливість збереження культурної спадщини та підтримки місцевих громад. Вона також визнає роль туризму в просуванні міжкультурного діалогу, зміцненні взаєморозуміння та сприянні збереженню культурного розмаїття [20].

Кілька міжнародних організацій розробили ініціативи та програми для просування сталого туризму в сфері культури. Наприклад, Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО сприяє розвитку відповідального та сталого туризму на об'єктах всесвітньої спадщини. Організація тісно співпрацює з місцевими громадами та зацікавленими сторонами у сфері туризму для розвитку туристичної діяльності, яка сприяє збереженню культурної спадщини та забезпечує соціально-економічні

вигоди для місцевих громад. Організація економічного співробітництва та розвитку – ОЕСР (англ. *Organization for Economic Cooperation and Development – OECD*) просуває культурний туризм як інструмент сталого регіонального розвитку, зосереджуючись на просуванні відповідальних туристичних практик та сприянні культурному обміну. В свою чергу Азіатсько-Тихоокеанська туристична організація (англ. *Pacific Asia Travel Association – PATA*) розробила Ініціативу відповідального туризму [20], зосереджуючись на відповідальних практиках культурного туризму, які враховують місцеві культури, традиції та громади Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Загалом, сталий туризм у сфері культури набирає обертів у всьому світі, оскільки багато країн і міжнародних організацій визнають важливість збереження культурної спадщини на засадах сталих відповідальних туристичних практик. Спільно працюючи над розробкою стратегій сталого туризму, зацікавлені сторони можуть забезпечити захист культурної спадщини, а також сприяти соціально-економічному розвитку та культурному обміну.

Важливим елементом ефективного державного управління у сфері культури є використання сучасних технологій та цифрових рішень. Цифровізація може суттєво покращити доступність культурних ресурсів і надати нові можливості для їхнього збереження та поширення [18, р. 7]. Зокрема, оцифрування культурної спадщини (картин, скульптур, документів, архітектурних споруд) може зберегти їх для майбутніх поколінь і зробити доступними для ширшої аудиторії. Зберігаючи культурну спадщину в цифровому форматі, можливо зменшити потребу у фізичній консервації, яка впливає на довкілля. Створення цифрових бібліотек забезпечує доступ до широкого спектру культурних ресурсів та зменшує потребу у фізичних бібліотеках, що може мати позитивний вплив на навколишнє середовище. Такий підхід є складовою політики зеленого споживання як важливого чинника сталого розвитку [25]. Використання цифрових платформ може дозволити проводити культурні заходи онлайн (віртуальні екскурсії, онлайн-вистави, цифрові мистецькі виставки), охоплюючи ширшу аудиторію та зменшуючи потребу в подорожах і фізичній інфраструктурі, що знижує вуглецевий слід культурних подій та сприяє сталому розвитку. Сучасні технології та цифрові рішення також можна використовувати для просування сталого культурного туризму. Це може включати використання доповненої реальності та мобільних додатків, які надають відвідувачам інформацію про культурні об'єкти, а також інтерактивний досвід, що посилює їхню взаємодію з культурною спадщиною.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи вказані аспекти реалізації державного управління сферою культури в інтересах сталого розвитку, необхідно розробляти та реалізовувати ефективні стратегії розвитку культурної сфери, а також проводити моніторинг та оцінку результатів. Міжнародне співробітництво та обмін досвідом можуть допомогти поліпшити ефективність державного управління в цій галузі та розширити можливості для культурного розвитку. Ефективне державне управління у сфері культури є важливим елементом сталого розвитку суспільства. Тому необхідно проводити комплексні заходи, які будуть спрямовані на підвищення ефективності управління та розвитку культурної сфери. Вони також повинні передбачати розвиток партнерства між державними та приватними організаціями, використання сучасних технологій, участь громадян і громадських організацій у процесі ухвалення рішень, а також міжнародне співробітництво та обмін досвідом. Також важливо враховувати соціальні та культурні потреби різних груп населення під час розроблення

стратегій державного управління у сфері культури, зокрема, забезпечити доступність культурних ресурсів для малозабезпечених і мало захищених груп. Ефективне державне управління сьогодні передбачає інтеграцію культури в політику сталого розвитку, активне використання культурної дипломатії, програм сталого туризму, а також цифровізацію культурної спадщини. Вивчення досвіду інших країн може бути корисним для розроблення та вдосконалення державної політики культурної сфери в Україні на засадах сталого розвитку. Досягнення сталого розвитку вимагає не тільки ефективного державного управління, але й активної участі громадян, приватних і громадських організацій. Тільки спільними зусиллями можна створити умови для сталого розвитку культури і забезпечення благополуччя суспільства. Державна політика, що сприяє збереженню та популяризації культурної спадщини, також може допомогти підтримати соціальну згуртованість і сприяти забезпеченню справедливості між поколіннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Батіщева О.С. Державне управління розвитком національної культури в умовах глобалізації: дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.01 / Національна академія держ. управління при Президентові України. Л., 2007. 237 с.
2. Висоцька О.Є. Побудова іміджу України на міжнародній арені засобами публічної дипломатії. *Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 21–22 квіт. 2021 р. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв; редкол.: М.М. Поплавський (голова), Костира І. О. (заст. голови) [та ін]. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2021. С. 15–21.
3. Драгомирецька Н.М., Дружинін С.С., Думинська С.В., Жилавська Р.П., Ковальова Ю.В. Сучасний сталий розвиток в сфері культури: зарубіжний досвід для України: монографія. Одеса: ОРІДУ НАДУ: Драгомирецька Н.М., 2019. 238 с.
4. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 15.03.2023).
5. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text (дата звернення: 20.03.2023).
6. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження. URL: <https://uccs.org.ua/konventsiiia-pro-okhoronu-ta-zaokhochennia-rozmaittia-form-kulturnoho-samovyrazhennia-2/> (дата звернення: 22.03.2023).
7. Культурна політика та мистецька освіта: моделювання процесів / кол. авторів: кер. Безгін О.І., Бернадська А.Є., Кочарян І.С., Успенська О.Ю. К.: Інститут культурології НАМ України, 2013. 176 с.
8. Місевич М.А., Дідковська Т.В. Європейський досвід управління в сфері культури. *Журнал «Агросвіт»*. 2020. № 5. С. 56–63.
9. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б.Є. Патона. К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. 72 с.
10. Палехова Л.Л. Управління сталим розвитком: довідник базових понять. Дніпро: НТУ «ДП», 2020. 330 с.
11. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року. Закон України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A> (дата звернення: 20.04.2023).
12. Bull H. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*; 2nd ed. Houndmills, UK: Macmillan. 1997. XXXVII. 329 p.
13. *Cultural Diplomacy in Europe: Between the Domestic and the International*. Caterina Carta and Richard Higgott (eds.). London, Cham: Palgrave Macmillan, 2020. 292 p.

14. Dobrosława Wiktor-Mach. What role for culture in the age of sustainable development? UNESCO's Advocacy in the 2030 Agenda negotiations. *International Journal of Culture Policy*. October. 2018. P. 312–327.

15. Duxbury N., Jeannotte M.S. Global Cultural Governance Policy. In G. Young and D. Stevenson (Eds.). *The Ashgate Research Companion to Planning and Culture*. 2013. London: Ashgate. P. 361–376.

16. Duxbury, N., Kangas, A., and De Beukelaer, C. Cultural policies for sustainable development: Four strategic paths. *International Journal of Cultural Policy*. 2017. Vol. 23, № 2. P. 129–132.

17. European Heritage Days 2022. 45 p. URL: <https://www.europeanheritagedays.com/sites/default/files/2022-07/Sustainable%20Heritage%20-%20European%20Heritage%20Days%20-%20Shared%20theme%20brochure%202022.pdf> (accessed on 15 March 2023).

18. Hesmondhalgh D., Pratt A. C. Cultural industries and cultural policy. *International journal of cultural policy*. 2005. № 11 (1). P. 1–14.

19. Nye J. S. The powers to lead. New York: Oxford University Press, 2008. 226 p.

20. OECD Culture and Local Development: Maximising the Impact. 2018. Paris: OECD Publishing. URL: <https://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/documents/OECD-ICOM-GUIDE-MUSEUMS-AND-CITIES.pdf> (accessed on 16 March 2023).

21. Paulo R. Tourism in the European Union. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. 2000. № 12/7, P. 434–436.

22. UNESCO Global Citizenship Education: Topics and learning objectives. 2015. URL: <https://en.unesco.org/news/global-citizenship-education-topics-and-learning-objectives> (accessed on 15 March 2023).

23. United Nations. Sustainable Development Goals. 2016. URL: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> (accessed on 17 January 2023).

24. Vysotskyi O. Y., Vysotska O. E. Technologies of Public Diplomacy: Methodological Principles and Practical Potential. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2020, № 3 (1). P. 139–147.

25. Vysotska O., Vysotskyi O. Green consumer culture as a factor of sustainable development of society. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2022, № 31 (1), P. 171–185.

REFERENCES:

1. Batisheva O.S. (2007) Derzhavne upravlinnia rozvytkom natsionalnoi kultury v umovakh hlobalizatsii: dys... kand. nauk z derzh. upravlinnia [Public administration of the development of national culture in the context of globalization] [in Ukrainian].

2. Vysotska O.E. (2021) Pobudova imidzhu Ukrainy na mizhnarodnii areni zasobamy publichnoi dyplomatii [Building Ukraine's image in the international arena through public diplomacy]. *Ukraina i svit: teoretychni ta praktychni aspekty diialnosti u sferi mizhnarodnykh vidnosyn: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kyiv, 21–22 kvitnia 2021 r.* Kyiv: Vyd. tsentr KNUKiM, 15–21. [in Ukrainian].

3. Dragomiretska N.M., Druzhyinin S.S., Dumynska S.V., Zhylavska R.P., Kovaleva Y.V. (2019) Suchasnyi stalyy rozvytok v sferi kultury: zarubizhnyi dosvid dlia Ukrainy: monohrafiia [Modern sustainable development in the field of culture: foreign experience for Ukraine: a monograph]. Odesa: ORIDU NADU. [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy «Pro zasady vnutrishnoi i zovnishnoi polityky» [Law of Ukraine «On the Principles of Domestic and Foreign Policy»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (accessed on 15 March 2023). [in Ukrainian].

5. Konventsiia pro okhoronu biolohichnoho riznomanittia vid 1992 roku [Convention on Biological Diversity of 1992]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text (accessed on 20 March 2023) [in Ukrainian].

6. Konventsiiia pro okhoronu ta zaokhochennia rozmaittia form kulturnoho samovyrazhennia [Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions]. URL: <https://uccs.org.ua/konventsiiia-pro-okhoronu-ta-zaokhochennia-rozmaittia-form-kulturnoho-samovyrazhennia-2/> (accessed on 22 March 2023) [in Ukrainian].

7. Kulturna polityka ta mystetska osvita: modeliuvannia protsesiv [Cultural Policy and Art Education: Modeling Processes] (2013) kol. avtoriv: ker. Bezghin O.I., Bernadska A.Ie., Kocharian I.S., Uspenska O.Iu. K.: Instytut kulturolohii NAM Ukrainy [in Ukrainian].

8. Misevich, M.A., Didkovskaya, T.V. (2020) Yevropeyskyi dosvid upravlinnia v sferi kultury [European experience in cultural management]. *Zhurnal «Ahrosvit»*, 5. 56–63. [in Ukrainian].

9. Natsionalna paradyhma staloho rozvytku Ukrainy (2012) [National paradigm of sustainable development of Ukraine] / za zah. red. akademika NAN Ukrainy, d.t.n., prof., zasl. diiacha nauky i tekhniky Ukrainy B.Ie. Patona. K.: Derzhavna ustanova «Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy» [in Ukrainian].

10. Palekhova L.L. (2020) Upravlinnia stalym rozvytkom: dovidnyk bazovykh poniat [Sustainable development management: a guide to basic concepts]. Dnipro: NTU «DP» [in Ukrainian].

11. Pro Stratehiiu staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku. Zakon Ukrainy. [On the Strategy for Sustainable Development of Ukraine until 2030. The Law of Ukraine]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A> (accessed on 20 April 2023) [in Ukrainian].

12. Bull, H. (1997) *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*; 2nd ed. Houndmills, UK: Macmillan. XXXVII.

13. Cultural Diplomacy in Europe: Between the Domestic and the International (2020) *Caterina Carta and Richard Higgott* (eds.). London, Cham: Palgrave Macmillan.

14. Dobroslawa, Wiktor-Mach (2018) What role for culture in the age of sustainable development? UNESCO's Advocacy in the 2030 Agenda negotiations. *International Journal of Culture Policy*, October, 312–327.

15. Duxbury, N., Jeannotte, M.S. (2013) Global Cultural Governance Policy. In G. Young and D. Stevenson (Eds.). *The Ashgate Research Companion to Planning and Culture*, London: Ashgate, 361–376.

16. Duxbury, N., Kangas, A., and De Beukelaer, C. (2017) Cultural policies for sustainable development: Four strategic paths. *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 23, 2, 129–132.

17. European Heritage Days 2022. (2022) URL: <https://www.europeanheritagedays.com/sites/default/files/2022-07/Sustainable%20Heritage%20-%20European%20Heritage%20Days%20-%20Shared%20theme%20brochure%202022.pdf> (accessed on 15 March 2023).

18. Hesmondhalgh, David and Pratt, Andy C. (2005) Cultural industries and cultural policy. *International journal of cultural policy*, 11 (1), 1–14.

19. Nye, J. S. (2008) *The powers to lead*. New York: Oxford University Press.

20. OECD Culture and Local Development: Maximising the Impact (2018) Paris: OECD Publishing. URL: <https://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/documents/OECD-ICOM-GUIDE-MUSEUMS-AND-CITIES.pdf> (accessed on 16 March 2023).

21. Paulo, Rita (2000) Tourism in the European Union. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 12/7, 434–436.

22. UNESCO Global Citizenship Education: Topics and learning objectives. (2015) URL: <https://en.unesco.org/news/global-citizenship-education-topics-and-learning-objectives> (accessed on 15 March 2023).

23. United Nations. Sustainable Development Goals (2016) URL: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> (accessed on 17 January 2023).

24. Vysotskyi, O. Y., Vysotska, O. E. (2020) Technologies of Public Diplomacy: Methodological Principles and Practical Potential. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*, 3 (1), 139–147.

25. Vysotska, O., Vysotskyi, O. (2022) Green consumer culture as a factor of sustainable development of society. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 31 (1), 171–185.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

| | | | |
|---------------------|----|----------------------|----|
| Висоцька О. Є..... | 41 | Сімонцева Л. О. | 26 |
| Парубчак Г. Б. | 3 | Сорокіна Н. Г. | 32 |
| Перестюк І. М..... | 10 | Яшина О. М. | 41 |
| Пронь Л. М. | 18 | | |

ЗМІСТ

| | |
|--|----|
| Парубчак Г. Б. Імплементация базових засад державної соціально-гуманітарної політики із збереження громадського здоров'я: досвід країн Центральної та Північної Європи..... | 3 |
| Перестюк І. М. Аналіз зарубіжного досвіду функціонування дефолту як об'єкту публічного управління..... | 10 |
| Пронь Л. М. Інструменти публічного управління інвестиційним розвитком регіону | 18 |
| Сімонцева Л. О. Поняття та сутність захисту цивільних прав та інтересів органами публічної влади: інтегративний підхід..... | 26 |
| Сорокіна Н. Г. Теоретичні аспекти дослідження основних категорій професійної етики публічної служби..... | 32 |
| Яшина О. М., Висоцька О. Є. Ефективне державне управління сферою культури в інтересах сталого розвитку: ключові міжнародні виміри..... | 41 |

CONTENTS

| | |
|--|----|
| Parubchak H. B. Implementation of the basic principles of the state social and humanitarian policy for the preservation of public health: the experience of the countries of Central and Northern Europe..... | 3 |
| Perestyuk I. M. Analysis of foreign experience of functioning of default as public administration facility..... | 10 |
| Pron L. M. Public management tools of investment development of the region | 18 |
| Simontseva L. O. Concept and essence of protection of civil rights and interests by public authorities: an innovative approach..... | 26 |
| Sorokina N. H. Theoretical aspects of research of main categories of professional ethics of public service..... | 32 |
| Yashyna O. M., Vysotska O. E. Effective public management of culture for sustainable development: key international dimensions..... | 41 |

НОТАТКИ

Таврійський науковий вісник

Випуск 2

Публічне управління та адміністрування

Комп'ютерна верстка Калабухова С.Ю.

Підписано до друку 05.04.2023 р.

Формат 70×100/16. Папір офсетний.
Замовлення № 0523/320. Умовн. друк. арк. 4,55.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.